

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

4^E JAARGANG

WOENSDAG 10 SEPTEMBER 1919

No. 193

INHOUD

	Blz.
HOGER ONDERWIJS OP HANDELSGEBIED IN ENGELAND door <i>Prof. Mr. G. W. J. Bruins</i>	833
Het Kapitaal der in Nederland werkende Hypotheekbanken door <i>Mr. H. R. van Mausdijk</i>	835
De Collectieve Arbeidsovereenkomst voor het Kleeding- bedrijf door <i>Mr. J. C. Schreuder</i>	838
Maatregelen op Verzekeringsgebied in Frankrijk door <i>Dr.</i> <i>A. Winter</i>	840
Economische maatregelen in Indië	842
Stand der cultures en uitvoer in Suriname	844
OVERZICHT VAN TIJDSCHRIFTEN	844
REGERINGSMAATREGELEN OP HANDELSGEBIED	845
MAANDCIJFERS:	
Emissies	846
Productie der Kolenmijnen	846
Rijkspostspaarbank	846
Nederlandsche Handelsstatistiek	846
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN	848—856
Geldkoersen.	Effectenbeurzen.
Wisselkoersen.	Goederenhandel.
Bankstaten.	Verkeerswezen.

INSTITUUT

VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

Algemeen Secretaris: *Mr. G. W. J. Bruins.*

WEEKBLAD ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN

Secretaris-Redacteur: *G. E. Huffnagel.*

Secretariaat: *Pieter de Hooghweg 122, Rotterdam.*
Aangeeekende stukken: *Bijkantoor Ruige Plaatweg 37.*
Telef. Nr. 3000. Telegr.adres: *Economisch Instituut.*
Postcheque en girorekening *Rotterdam No. 8408.*

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p.
in Nederland f 15,—. Buitenland en Koloniën f 17,—
per jaar. Losse nummers 30 cents.

Leden en donateurs van het Instituut ontvangen het
weekblad gratis.

De verdere publicaties van het Instituut uitgaande
ontvangen de abonné's, leden en donateurs kosteloos,
voor zoover daaromtrent niet anders wordt beslist.

Advertentiën f 0,35 per regel. Plaatsing bij abonne-
ment volgens tarief. Administratie van abonnementen
en advertenties: *Nijgh & van Ditmar's Uitgevers-
Maatschappij, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage.*

8 SEPTEMBER 1919.

In den toestand van de geldmarkt kwam gedurende
de afgelopen week geen verandering. De prolongatie-
rente noteerde onveranderlijk 4 pCt. en ook de noteer-
ing voor particulier disconto bleef op dezelfde hoogte
als de vorige week, circa 3% à 3½ pCt. Voor de
maandswisseling was er in het begin der week vrij
veel vraag naar geld, maar al spoedig was er weder
aan voldaan en kreeg de markt een ruimer aanzien,
zonder dat van het een noch van het ander iets in de
noteringen tot uiting kwam.

* * *

De weekstaat van de Nederlandsche Bank geeft eenige

belangrijke verschuivingen te aanschouwen; in het eind-
cijfer is echter de verandering slechts gering. De bin-
nenlandsche wissels vermeerderden nl. met ca. elf mil-
lioen, daarentegen verminderden de beleeningen met
ruim zestien millioen. Ook de goudvoorraad werd
kleiner, ca. 4 millioen. Verder werd het voorschot aan
het Rijk ruim 4 millioen grooter. Daar de rekening-
courant-saldi van anderen ruim zes millioen vermin-
derden of bijna het geheele verschil tusschen vermeer-
deringen en verminderingen, onderging de bankbil-
jottenomloop bijna geen verandering.

* * *

De stemming op de wisselmarkt was doorcengen-
men flauw. Vooral marken waren weder sterk aange-
boden en de koers liep regelmatig iets terug. Ondanks
het overveldigende aanbod, dat vooral op Vrijdag
buitengewoon groot was, was de daling echter beperkt;
12.30—11.85. Daarentegen was de markt heden bij
zeer veel kleiner aanbod, beduidend flauwer, zoodat
ten slotte tot 11.40 à 11.45 afgedaan werd.

Ook Londen en Parijs waren heden sterk aange-
boden ca. 11.17 en ca. 32.40.

HOGER ONDERWIJS OP HANDELS-
GEBIED IN ENGELAND.

Als op zooveel gebied heeft ook op dat van het
hooger handelsonderwijs de oorlog prikkelend op het
Engelsche volk gewerkt. Weliswaar was ook reeds
vóór den oorlog het instituut in Engeland niet geheel
onbekend. De universiteit te Birmingham bezat reeds
een handelsfaculteit van zekeren omvang, waaraan
o.a. de bekende hoogleeraar Ashley, thans als Dean,
verbonden is, terwijl ook aan de London School of
Economics and Political Science, hoewel in hoofd-
zaak in andere richting georiënteerd, onderwijs ge-
geven werd, bestemd voor toekomstige kooplieden, ban-
kiers, consuls, etc.

Niettemin kon vóór den oorlog door hen, die voor
den koopman een hogere vorming onnoodig achtten
en de meening huldigden, dat ook en speciaal voor
den toekomstigen chef en bedrijfsleider de in en door
de practijk verworven kennis voldoende was, niet
ten onrechte op Londen een beroep worden gedaan.
Belangstelling had het vraagstuk in de City niet, het
cenige, waar men van die zijde op wijzen kon, waren
de door het Institute of Bankers opgerichte cursussen
op bank- en aanverwant gebied, in hun wezen bestemd
voor den bediende, niet voor den toekomstigen leider.

Dit alles is thans wel zeer veranderd. Het besef,
dat de oude tijden voorbij zijn, dat nieuwe en mach-
tige concurrenten gereed staan, niet onder den ban
van veel, wat tot op heden als eerbiedwaardige
traditie het Engelsche bedrijfsleven is blijven ken-
merken, het besef voorts, dat het voortdurend inge-
wikkelder mechanisme van onzen tijd andere voorbe-

reiding dan voorheen tot al dringender eisch maakt; terwijl het thans meer dan ooit noodzakelijk is het jonge geslacht zoo goed mogelijk voor te bereiden voor zijn taak, is doorgedrongen en heeft zijn werk gedaan. Met het gevolg, dat thans in nauwe samenwerking met de eerste mannen uit de City een breed opgezette handelsfaculteit aan de Londensche universiteit in wording is.

Vanwege de universiteit is reeds geruimen tijd geleden een eerste schema voor de nieuw op te richten faculteit in gereedheid gebracht. Dit schema is vervolgens door commissies uit de verschillende takken van handel, bankwezen, scheepvaart, industrie, etc. onder de oogen gezien, hetgeen ten slotte van de zijde van de Universiteit geleid heeft tot het breed opgezette plan, in den loop van Augustus openbaar gemaakt.

Het is een eervolle Engelsche traditie, dat het hooger onderwijs niet of slechts zeer ten deele uit de overheidskas wordt bekostigd. De oudere Engelsche en Schotsche universiteiten ontleenen haar inkomsten geheel aan eigen vermogen en ook de jongere zijn voor het meerendeel in het bezit van zeer belangrijke fondsen. Overeenkomstig dit beginsel heeft de universiteit zich op het standpunt gesteld, dat zij bereid is over te gaan tot het instellen van de beoogde faculteit, wanneer van de zijde van den handel een fonds wordt bijeengebracht, welks rente voldoende moet worden geacht om de plannen, welke met Engelsche breedheid zijn opgezet en behalve de kosten van localiteit en salarissen, belangrijke bedragen voor buitenlandse reizen en wetenschappelijke onderzoekingen elders, voor beurzen, bibliotheken, publicaties, etc. omvatten, te kunnen bekostigen. Het Universiteitsbestuur, in welks handen uiteraard de leiding van het geheel blijft berusten, meent hiervoor een eerste bedrag van £ 500.000 noodig te hebben.

Uit den handel, het bankwezen, de scheepvaart, etc. heeft zich een comité gevormd met het doel dit bedrag bijeen te brengen. Reeds hebben de trustees van Sir Ernest Cassel een som van £ 150.000 toegezegd, mits voor October een gelijk bedrag bijeen is en zijn tal van zeer belangrijke bedragen ingekomen. Thans is aan den handel een circulaire gericht, ondertekend door meer dan 30 personen, onder wie mannen als Lord Burnham, Lord Inchcape, Sir Felix Schuster, Sir R. V. Vassar Smith, de onlangs afgetreden Minister Sir Arthur Steel-Maitland en zooveel meer, met het doel het ontbrekende te vinden. In de circulaire, die een algemeen overzicht geeft van de plannen en van de oorzaken, die tot de voorgenomen verwezenlijking op dit oogenblik hebben geleid, wordt er niet oneigenaardig aan herinnerd, dat het bedrag ten slotte niet meer is dan wat in het afgelopen jaar iedere twee uur oorlogs Engeland heeft gekost. Bij den burgerzin, die den Engelschen handel steeds heeft gekenmerkt, zal het niet moeilijk vallen het bedrag bijeen te brengen.

Om meer dan één reden loont het de moeite op de in een voorloopig curriculum uiteengezette plannen, in onderdeelen in te gaan. Ook hier te lande toch hebben, wat het hooger handelsonderwijs aangaat, de vragen betreffende organisatie en opzet van het onderwijs, regeling en omvang van de examens en dergelijke meer, nog allerminst een definitieve beantwoording gevonden. De Handels-Hoogeschool, welke thans op een zesjarige ervaring kan bogen, beschouwt hare geldende regeling in verschillend opzicht nog allerminst als definitief, te Amsterdam zijn plannen ontworpen, die op belangrijke punten van den Rottendamschen opzet afwijken, terwijl naast dit alles een Staatscommissie doende is het vraagstuk onder de oogen te zien. Hierbij komt, dat op een belangrijk punt de Londensche plannen overeenkomen met het Nederlandsche standpunt. In afwijking toch van vele buitenlandsche hoogeschoolen, die met lagere eischen genoegen nemen, wordt in Londen, gelijk hier te lande, van de studenten volledige bevoegd-

heid tot het volgen van universitair onderwijs geëischt. Dat dit verschil niet alleen op de instellingen als zoodanig zijn stempel drukt, maar bovendien tot zekere hoogte in de organisatie en in het algemeen in het niveau van het onderwijs tot uiting moet komen, behoeft niet nader te worden uiteengezet.

Er is nog een reden, die ons naar wat op dit gebied in Engeland wordt beraamd, met belangstelling moet doen uitzien. Weliswaar kleven aan het Engelsche hooger onderwijs in verschillend opzicht ernstige tekortkomingen. Mannen als Lord Haldane hebben hierop reeds sinds jaren gewezen en in den oorlog heeft men zich hiervan meer en meer rekenschap gegeven. Aan den anderen kant echter zijn er wellicht geen instellingen van hooger onderwijs in de wereld, die in die mate als de Engelsche universiteiten, Oxford en Cambridge vooraan, hun jongeren tevens maatschappelijke bruikbaarheid en reëel begrip voor het leven bijbrengen. Men merkt wellicht op, dat niet de opzet van het onderwijs aan dit alles het voornaamste deel heeft, doch dat veel meer de geest waarin, en de wijze waarop dit onderwijs gegeven wordt, alsmede, vooral wat Oxford en Cambridge betreft, de geheele universitaire samenleving en zoovele onweegbare factoren meer beslissend zijn. Ongetwijfeld is dit voor een groot deel waar. Het neemt echter niet weg, dat ook bij de inrichting van het eigenlijk onderwijs de Engelschman steeds op dit doel zijn oog gericht blijft houden. Vooral voor een handelsfaculteit is dit van belang. Maatschappelijke bruikbaarheid en reëel begrip voor het leven zijn voor den toekomstigen koopman waarlijk niet van geringer beteekenis dan voor den toekomstigen jurist en den toekomstigen deelhebber aan het bestuur van het Britsche Rijk. Een kort resumé van de Londensche plannen volge dus.

Ingesteld wordt de graad van Bachelor of Commerce, te verkrijgen na het afleggen van twee examens, het Intermediate Examination en het Final Examination. Het tweede examen mag niet worden afgelegd binnen 3 jaar na den aanvang der studie, terwijl na het eerste examen minstens 1 jaar verlopen moet. Het eerste examen mag niet binnen het jaar worden afgelegd. Voor beide examens wordt gedurende twee perioden van het jaar gelegenheid gegeven.

Het Intermediate Examination, waarvoor een normale studiegang van één jaar wordt ingesteld, omvat:

A. *Verplichte vakken:*

1. Beginselen der Economie.
2. Bankwezen, Muntwezen, Handelspolitiek (incl. verkeerspolitiek) en Financienwezen.
3. Aardrijkskunde.
4. a. Bedrijfsleer (accounting) voor Handelslichamen of b. Algemeene Geschiedenis in het bijzonder van de 19e eeuw.

N.B. Candidaten voor bankwezen doen goed b, Algemeene geschiedenis, te kiezen, de overigen a.

5. Een moderne vreemde taal.

B. *Eén van de volgende facultatieve vakken:*

1. Een tweede moderne vreemde taal.
2. Scheikunde.
3. Natuurkunde.
4. Geologie.
5. Botanica.
6. Wiskunde.
7. Toegepaste Wiskunde.
8. Geschiedenis: a. Geschiedenis van Industrie en Handel; b. Algemeene geschiedenis in het bijzonder van de 19e eeuw.

N.B. Candidaten, die de geschiedenis als verplicht vak hebben gekozen, mogen deze niet als facultatief vak kiezen.

9. Engelsch: geschiedenis der taal, litteratuur, stijl en compositie, etc.

10. Toegepaste kunst, kunstnijverheid.

Verskillende aantekeningen geven handleiding bij de keuze. Voor toekomstige journalisten wordt o.a. vak 9, Engelsch, aangeraden.

Het Intermediate examination is geplitst in twee gedeelten. Het eerste deel omvat: de beginselen der economie, de aardrijkskunde en één taal, het tweede de overige verplichte en het facultatieve vak. Beide deelen kunnen gelijktijdig worden afgelegd. De examinandus is echter vrij een van beide deelen in een latere examenperiode af te leggen.

Het zou te ver voeren hier op de nadere omschrijvingen, die van de college- en examenstof in de verschillende vakken gegeven worden, hoe belangrijk deze ook zijn voor een goed begrip van den aard van het onderwijs, diep in te gaan. Van verschillende vakken moet deze trouwens nog volgen. Een uitzondering zij echter gemaakt voor het eerste vak, de economie. De syllabus splitst de stof in twee gedeelten. In de eerste plaats een algemeen overzicht van de industriele en commercieele ontwikkeling van Engeland, hoofdzakelijk na 1760 en o.a. omvattend: de gevolgen van de invoering der machinale nijverheid, de ontwikkeling van het verkeer, de wijzigingen in de organisatie van het bedrijfsleven, de oorlog van 1793—1815 en zijn economische gevolgen, handelspolitiek, de bewegingen in den internationalen handel, de groei van het bankwezen, de invoering van den gouden standaard, het algemeene prijsverloop. Poor Laws en Trade Unionism. In de tweede plaats de beginselen der economie, theoretisch en beschrijvend: doel der economie, begrippen, oorzaken van verschillen in productievermogen, analyse van verschillende vormen van productie-organisatie, waarde in verband met productie, ruilverkeer, verdeling en verbruik, de verdeling van het inkomen tusschen individuen en klassen, oorzaken van wijzigingen in loonen, winst, rentevoet en grondrente, economische gevolgen van het normale overheidsingrijpen — alles, zooals de syllabus zegt, zoo veel mogelijk geïllustreerd door voorbeelden uit vroegere en tegenwoordige Engelsche toestanden.

Examen kan worden gedaan in de volgende talen: Fransch, Duitsch, Spaansch, Nederlandsch, Russisch, Arabisch, Perzisch, Turksch, Maleisch en Chineesch. (Japansch is niet genoemd.)

Het Final Examination omvat:

A. *Verplichte vakken:*

1. De tegenwoordige organisatie van industrie, bankwezen, handel en verkeerswezen;
2. de moderne economische ontwikkeling van het Britsche Rijk en de voornaamste vreemde landen;
3. de beginselen van handelsrecht;
4. de statistiek.

B. *Eén groep van facultatieve vakken*, te kiezen uit de volgende groepen:

- I. Bankwezen.
- II. Handel A (koloniale en algemeene handel).
- III. Handel B (handel op een speciaal deel van de wereld).
- IV. Industrie.
- V. Verkeerswezen (Algemeen).
- VI. Scheepvaart.
- VII. Binnenlandsch Verkeer.
- VIII. Toegepaste Kunst.

Ieder van deze groepen omvat gemiddeld 4 vakken. Plaatsruimte maakt gedetailleerde opsomming hier ondoenlijk.

Het Final Examination is eveneens in twee gedeelten gesplitst. Het eerste deel omvat de verplichte vakken, het tweede de gekozen facultatieve groep. Ook hier is de examinandus vrij de beide deelen gelijktijdig af te leggen, dan wel het tweede later te laten volgen. Aangenomen mag worden, dat hij speciaal bij dit examen het laatste in vele gevallen zal verkiezen. Onder de vakken voor de speciale groepen toch zijn er, waarin het examen gemakkelijker zal zijn, wanneer men eenigen tijd in de gekozen richting is werkzaam geweest. De regeling heeft dus kans hierop neer te komen, dat in veel gevallen feitelijk aan de definitieve uitreiking van het Bachelor's Degree een stage voorafgaat, beëindigd door een laatste examendeel,

dat in sterke mate met de speciale eischen van het vak rekening houdt. Tevens wordt bij het meeren-deel der groepen nog een tweede vreemde taal geëischt. Het examen in deze taal kan echter ook bij het eerste deel, dus tegelijk met de algemeene verplichte vakken, worden afgelegd.

Omtrent het in te stellen Mastership of Commerce, te vergelijken met onze doctorale studie, worden nog slechts enkele voorloopige mededeelingen gedaan. Twee jaren zullen na het behalen van het Bachelor of Commerce Degree moeten verlopen, alvorens men zich aan het examen zal kunnen onderwerpen, terwijl zekere koopmanservaring vereischt zal zijn.

Tot zoover de ontworpen Engelsche regeling. Het kost eenige moeite weerstand te bieden aan de verleiding tusschen deze regeling en de beide tot dusver bekende Nederlandsche regelingen een parallel te trekken. Dat de Engelsche opzet, die op belangrijke punten afwijkt, in alle opzichten aanbeveling verdient, zou ik niet gaarne beweren. Ongetwijfeld bevat zij echter verschillende elementen, die de overweging waard zijn en die, wanneer straks het organisatievraagstuk hier te lande weder wordt opgevat, met vrucht aan het dossier kunnen worden toegevoegd. B.

HET KAPITAAL DER IN NEDERLAND WERKENDE HYPOTHEEKBANKEN.

De inzage van het algemeen overzicht over de in Nederland haar bedrijf uitoefenende hypotheekbanken in het laatste jaarboekje van de Vereeniging van Directeuren van Hypotheekbanken, blijkens hetwelk bij een geplaatst aandelenkapitaal van f 64.997.500 het obligo van alle aandeelhouders niet minder dan f 54.946.700 bedraagt, terwijl slechts is gestort f 10.050.800, zijnde pl.m. 16 pCt. van dat totale kapitaal, heeft Mr. J. G. de Hoop Scheffer te Leeuwarden aanleiding gegeven tot eene verhandeling, opgenomen in no. 191 d.d. 24 Augustus l.l. van dit blad. Daarin wordt betoogd, dat dit belangrijke obligo een gevaar is voor het hypotheekbankbedrijf en mitsdien met het gevaarlijke systeem van niet-volgestorte aandelen onzer Nederlandsche hypotheekbanken moet worden gebroken, zoodat geen uitgifte van dergelijke aandelen meer moet plaats hebben, terwijl de reeds uitgegeven aandelen binnen zekeren termijn, zoo noodig door statutairen dwang, eveneens moeten worden volgestort, waarna dan de officieele beursnotering voor die aandelen zou kunnen worden verkregen en de beleggingsmarkt verrijkt zou zijn met een aantal zeer soliede courante bankaandelen met behoorlijk rendement.

De schrijver motiveert zijne zienswijze in het kort met het volgende: Hij betwijfelt ten eerste of die vordering van bijna 55 millioen zonder éenige restrictie te innen zal zijn, wanneer eens een tijd mocht komen, waarin het tot het opvragen van deze gelden zou moeten komen. Immers, juist in tijden van crisis zal het voor vele aandeelhouders zeer moeilijk zijn deze gelden op te brengen. Weliswaar schrijven de statuten der banken een maximum aantal aandelen voor, dat op naam van één persoon mag worden gesteld, doch deze statutaire bepaling verliest zeer aan kracht, doordat bij vele banken de familie van Directeuren en Commissarissen sterk geïnteresseerd is en bij een mogelijken financieelen tegenslag in de een of andere familie een aantal aandeelhouders hunne verplichting tot bijstorting in geval van nood niet zouden kunnen nakomen. Bovendien is een aandeelhouder, die vandaag kapitaalkrachtig is, dit morgen niet meer en verder worden allicht juist kleine kapitalisten, die zich om het gevaar van het obligo niet bekommeren, door de hoogere dividenden verleid niet-volgestorte aandelen van hypotheekbanken te nemen, waardoor bij een algemeene crisis de zekerheid van bijstorting voor de verschillende banken nog geringer zal zijn.

Schrijver acht het te meer wenschelijk met het systeem van niet-volgestorte aandelen te breken omdat, gelijk hij tracht aan te toonen, een aandeel eener hypotheekbank, ook wanneer het wèl is volgestort, een behoorlijk rendement kan geven.

Waar het vraagstuk in zake niet-volgestorte aandelen van onze binnenslands werkende hypotheekbanken door een directeur van een dezer instellingen aldus aan de orde wordt gesteld, is het zeker niet ondienstig hier van eene tegenovergestelde zienswijze te doen blijken.

Voor de mogelijkheid van verplichte bijstorting wordt door den schrijver slechts genoemd het geval van een algemeene crisis.

Welnu, wij hebben een algemeene crisis gehad in de tweede helft van het jaar 1914 en wat heeft deze ons in deze geleerd? Dat onze binnenslands werkende hypotheekbanken deze crisis glansrijk hebben doorstaan en bij geen enkele harer eene bijstorting op hare aandelen noodig is geweest. Hare debiteuren, zij het ook een klein gedeelte met eenige moeite, hebben hunne renten en zelfs de periodieke aflossingen op de leeningen voor verreweg het grootste gedeelte behoorlijk betaald, terwijl de houders der pandbrieven hunne coupons ongestoord op den vervaldag konden realiseeren en dit alles nog wel, terwijl in die moeilijke dagen op effecten zoo goed als geen geld was te krijgen en zelfs à deposito uitgezet geld zoolang de crisis acuut was, niet werd terugbetaald.

Indien eene hypotheekbank de resteerende 90 pCt. van haar aandelenkapitaal opvoert, moet zij deze rentedragend beleggen. Zij kan hiertoe deze gelden op prolongatie uitzetten. In 1914 zou zij daarover toch niet hebben kunnen beschikken, want de prolongaties moesten noodgedwongen worden gecontinueerd. Zij kan die ook beleggen in 1e klasse obligaties, doch in bedoelde periode van crisis ging een beleenen daarvan evenmin. Wèl echter zou zij bij eene belegging van haar volle aandelenkapitaal in effecten de sedert 1914 ingetreden algemeene koersdaling van obligaties, die ook thans nog niet tot staan is gekomen, zoo duchtig aan den lijve hebben gevoeld, dat het verlies op dat kapitaal een percentage te zien zou hebben gegeven, *zeer aanzienlijk hooger* dan het betrekkelijk geringe hetwelk in de verschillende gevallen, waarin instellingen zich genoopt zagen eene geheele of gedeeltelijke bijstorting op hare aandelen te vragen, oninbaar is gebleken. *De practijk* toch heeft reeds bij herhaling afdoende aangetoond, dat de hieromtrent door den heer De Hoop Scheffer uitgesproken vrees absoluut ongegrond is en hier te lande de bestuurders van die instellingen, die met niet-voorgefourneerde aandelen werken, bij het accepteren van aandeelhouders eene nauwgezetheid in acht nemen, die het licht gerust kan doorstaan. Dit licht wordt aan belanghebbenden verstrekt door het stelsel van openbaarheid, dat onze hypotheekbanken ook wat de verdeling van haar aandelenkapitaal betreft, in hare jaarverslagen huldigen.

Reeds uit het voorafgaande volgt, dat eene hypotheekbank, juist wanneer zij de voor haar bedrijf niet benodigde 90 pCt. van haar aandelenkapitaal bij een zoo groot mogelijk aantal kapitaalkrachtige aandeelhouders laat en dezen het risico van koersdaling der belegging daarvan laat dragen, er op kan rekenen om wanneer de nood aan den man mocht komen, daarover *integraal* — behoudens dan de kans op derving van een klein percentage, dat oninbaar mocht blijken — te kunnen beschikken.

Nu blijkt uit de nadere toelichting van den schrijver, dat hij na de volstorting het kapitaal niet wil beleggen op prolongatie of in effecten, doch in hypotheeken, d.w.z. gebruiken *in het bedrijf*. Zoodanige politiek zou echter geheel en al uit den boeze zijn. Immers, men kan zich nog eene andere crisis denken, nl. eene die zich bepaalt tot het *onroerend goed* en een malaise in het hypotheekbedrijf ten gevolge heeft. Is het dan voor eene hypotheekbank eene gezonde poli-

tië om ook nog haar aandelenkapitaal, de extra-dekking voor hare pandbrieftouders, het risico te doen dragen van haar bedrijf? Waar de statuten van de meeste hypotheekbanken reeds voor haar reservefonds *een afzonderlijk beheer* voorschrijven en dit dan ook in den regel wordt belegd in 1e klasse effecten — zij het dan ook met de onaangename kans op koersverlies als voormeld — zou hetzelfde toch zeker in nog sterker mate moeten gelden voor dat gedeelte van het aandelenkapitaal, waaraan het bedrijf geen behoefte heeft.

Zeer merkwaardig is echter, dat Mr. de H. S. het eenige geval, waarin door hier te lande haar bedrijf uitoefenende hypotheekbanken eene bijstorting op hare aandelen moest worden gevraagd, totaal negeert; een geval, dat juist afdoende aantoonde hoe ongewenscht het zou zijn het obligo, de voornaamste extra-dekking van de pandbrieftouders, van aandeelhouders op te vragen, voordat het bepaald noodig is.

Wie herinnert zich niet de ernstige financiële moeilijkheden, waarin ongeveer een 15-tal jaren geleden twee onzer grootere hypotheekbanken, de eene te Amstendam en de andere te Rotterdam, zijn geraakt door het *wanbeheer* en de *kwade trouw* van hare toenmalige leiders? En nu heeft juist de omstandigheid, dat het obligo *nog niet* van de aandeelhouders was opgevraagd, het mogelijk gemaakt, die instellingen zoodanig te reorganiseeren; dat zij thans de débâcle ten volle te boven zijn gekomen en wederom in bloei verkeerden. Wat zoude er echter van die banken terecht zijn gekomen, indien die onbetrouwbare leiders ook nog de beschikking over de niet gestorte 90 pCt. hadden gehad?

Ook hier dus heeft de ervaring reeds geleerd, dat een niet-volgestort aandelenkapitaal een zegen is, wanneer de normale dekking voor de pandbrieven gedeeltelijk blijkt te zijn verdwenen.

Het gaat bij eene hypotheekbank in de eerste plaats om de belangen van de pandbrieftouders, die op 31 December 1918 voor niet minder dan f 558.093.713 aan de 50 hier te lande werkende instellingen hadden toevertrouwd. Dezen stellen zich tevreden met eene matige rente, in het vertrouwen, dat eene belegging onder hypotheecair verband tot de meest veilige behoort en dit vertrouwen is gerechtvaardigd, want het hypotheekbankbedrijf hier te lande heeft tot heden zijn goeden naam glansrijk gehandhaafd, en *dank zij den tegenwoordigen grondslagen* van dit bedrijf, bleek hun geld zelfs in de beide genoemde gevallen volkomen veilig uit te staan.

Hoe kleiner bij eene bank de pandbrieven-circulatie in verhouding tot haar aandelenkapitaal is, des te grooter waarborg levert deze extra-dekking aan hare pandbrieftouders op en, waar hier te lande het aantal instellingen, die het met hare pandbrieven-circulatie niet verder hebben kunnen brengen dan eenige millioenen, tegenover een aandelenkapitaal, dat berekend is op eene grootere, is bij deze banken de waarborg, dien de nog niet-gestorte 90 pCt. in handen van een voldoende aantal kapitaalkrachtige aandeelhouders oplevert, zelfs nog hooger dan die bij hare grootere zusterinstellingen. Deze omstandigheid is eene compensatie tegenover de mindere courantheid der pandbrieven van onze kleine banken.

Dat bij voorkeur kleine kapitalisten zich aange trokken zouden gevoelen tot eene belegging in niet-voorgefourneerde aandelen, ten einde een hoog rendement van hun vermogentje te krijgen, wordt in geen geval bevestigd door de aandeelhouderslijsten, die de hypotheekbanken in hare jaarverslagen publiceeren. Integendeel, deze toonen aan, dat juist voor de kapitaalkrachtige personen een aandeel in onze hypotheekbanken wel degelijk groote aantrekkelijkheid heeft, hoewel daarop slechts 10 of 20 pCt. is gestort, en in weerwil, dat men toch vaak als bezwaar tegen een dergelijk aandeel hoort opperen, dat het ongezond is, dat de houder slechts de hooge dividenden geniet over zijne 10 of 20 pCt., terwijl hij daarnaast

nog een obligo van 90 of 80 pCt. heeft. Dat onze kapitalisten voortgaan zich in onze hypotheekbanken te interesseeren, nu hun niet de gelegenheid wordt gegeven zulks met vol-gefourneerde aandelen te doen; komt, omdat zij over die 90 of 80 pCt., die bij hen blijven, après coup toch ook eene behoorlijke beleggingsrente kunnen maken en zij in elk geval tengevolge van het hoogere rendement over de gestorte 10 of 20 pCt. hun gemiddeld jaarlijksch inkomen over de volle 100 pCt. zien verhoogd. Dit nu kunnen zij zonder gevaar doen, omdat gebleken is, dat eene hypotheekbank, met uitzondering alleen van het geval van wanbeheer of kwade trouw der leiders — doch hieraan staat men als aandeelhouder bij welke instelling ook bloot — wel tot de meest soliede der naamlooze vennootschappen behoort.

Waar met het bovenstaande nu zeker wel afdoende is aangetoond, dat de door den heer De Hoop Scheffer aanbevolen volstorting der aandelen van onze hypotheekbanken en belegging dier gelden in het bedrijf, de tegenwoordige stabiliteit dezer instellingen belangrijk zou in gevaar brengen en dus allermint gewenscht zou zijn, rest nog zijne bewering, dat men van die aandelen na die volstorting toch nog een behoorlijk rendement zou mogen verwachten.

Ook deze is, gelijk blijkt uit de cijfers, die hij hiertoe zelf noemt, onjuist. Integendeel, de attractie voor de aandelen zou ook in dit opzicht ten eenen male verdwijnen.

Mr. De H. Sch. neemt toch voor zijne berekening van het dividend, dat na die volstorting te verwachten zou zijn, eene bank tot voorbeeld, die in het stadium verkeert, dat zij het statutaire maximum harer pandbrieven-circulatie ($10 \times$ het bedrag van het aandeelenkapitaal) juist heeft bereikt, d.w.z. het moment waarop zij het meeste winst kan maken en loopt dus hierbij over de geheele periode, die de bank nodig heeft om tot hare 10 miljoen circulatie te komen, eenvoudigweg heen. Nu duurt die periode bij verreweg de meeste banken, die het inderdaad zoo ver hebben gebracht — hoe groot is niet het getal, dat op 2, 3 of 4 miljoen blijft staan, zonder vooruitzicht op accrès? — zeker eene 15 tot 25 jaar. Hij vergeet dus, dat de $\frac{1}{2}$ pCt. rente-marge ad f 50.000, berekend over 10 miljoen pandbrievenkapitaal, die hij voor zijne winst-calculation nodig heeft, er bij de meeste banken nog niet is. En voorzoover het eene bank geldt, die zoover wél is gekomen en zich geregeld verder uitbreidt, komt bij deze telkens na eene verdere kapitaaluitbreiding met volfourneering onvermijdelijk een terugslag in het jaarlijksch rendement, want men kan natuurlijk niet jaarlijks, naar gelang men denkt pandbrieven te zullen plaatsen, juist het hiertoe benodigde nieuwe kapitaal, niet meer doch ook niet minder, gaan zoeken, gesteld al, dat de geldmarkt elk jaar even gunstig voor de plaatsing van dergelijke aandelen zoude zijn.

Doch zelfs ook het resultaat, waartoe de heer De H. Sch. komt, na te hebben berekend, welke dividenden het 9-tal door hem genoemde grotere banken over 1918 zouden hebben kunnen uitkeeren, indien haar aandeelenkapitalen waren volgestort, bewijst juist het omgekeerde van hetgeen hij daarmee heeft willen aantoonen. Immers, voor onze twee oudste, reeds langer dan 50 jaar werkende banken, zouden die dividenden hebben bedragen 7,3 en 7,7 pCt. Slechts ééne bank, die bijna 30 jaren bestaat, zou 8 pCt. voor haar dividend hebben bereikt, terwijl de cijfers voor de 6 andere varieeren van 5,7 tot 6,8 pCt. Zou men nu werkelijk willen volhouden, dat met deze resultaten, nog wel in een tijd, waarin bijna een ieder bedacht is op eene opvoering van zijn inkomsten, over 1e klasse gewone aandelen dividenden tot 10 pCt. en hooger en zelfs met cumulatief preferente winstaandeelen vaak nog meer dan de door den schrijver opgegeven cijfers wordt behaald, de aandelen in hypotheekbanken nog aantrekkelijk zouden zijn?

Het natuurlijk gevolg van eene volstorting der aandelen zou dan ook zijn, dat de directies, ten einde deze aantrekkelijker te maken, zouden gaan trachten de dividenden boven de door den schrijver berekende percentages op te voeren. En dit juist zou niet alleen gaan ten koste van de soliditeit onzer banken, doch tevens van haar concurrentievermogen. Want die hoogere dividenden zijn alleen te bereiken door eene vermindering der jaarlijksche dotaties aan de reserves en een opvoeren van de rente en provisies van de hypotheeken en dit laatste weer ten koste natuurlijk van de soliditeit van deze. En verder zou de toch reeds scherpe concurrentie van de particuliere geldgevers, die van het hier te lande op hypotheek uitstaand kapitaal, ad rond 2400 miljoen gulden, nog steeds de grootste helft fourneeren en van de levensverzekeringmaatschappijen, spaarbanken en andere instellingen, die daarvan te zamen nog meer verstrekken dan alle 50 hypotheekbanken te zamen, nog belangrijk worden verzwaaard.

In eene uitvoering van het denkbeeld van volstorting der aandelen onzer hypotheekbanken schuilt dus voor het geheele bedrijf een enorm gevaar. Blijve derhalve liever, bij de toch reeds te groote gedeelheid van het hypotheekbankbedrijf hier te lande, het hoofddoel van onze banken om, met handhaving van de beproefde grondslagen, waarop het berust en waarmee het zijn goeden roep heeft verworven, te streven naar eene krachtiger organisatie, ten einde eenerzijds, door den pandbrief als fonds aantrekkelijker te maken voor het geldbeleggend publiek en hierdoor den afzet te bevorderen en anderzijds, door matige hypotheekcondities, zich gaandeweg een grooter en tevens nog beter aandeel in het op hypotheek uitgezet kapitaal te veroveren.

Mr. H. R. VAN MAASDIJK.

Den Haag, 31 Augustus 1919.

Naschrift: Nadat het bovenstaande was geschreven verscheen, naar aanleiding van het opstel van den heer De Hoop Scheffer, in de *Nieuwe Financier en Kapitalist* van 5 September l.l. een hoofdartikel over: „Niet-volgestorte aandelen”. Daarin komt de schrijver eveneens tot de slotsom, dat de financieele bezwaren tegen de aanbevolen imperatieve volstorting der aandelen onzer hypotheekbanken van dien aard zijn, dat daaraan niet kan worden gedacht. Hij noemt hiertoe nog eenige andere factoren, die door den heer de H. Sch. bij de berekening van het rendement na die volstorting over het hoofd werden gezien en dit nog lager maken dan door hem wordt aangenomen.

Nu onze hypotheekbanken zich dus tot niet-verplicht volgestorte aandelen zullen moeten blijven bepalen, is de eenige weg om te voorkomen, dat van het obligo een percentage oninbaar zal blijken wanneer het te eeniger tijd bij eene bank tot een opvragen daarvan mocht komen, dé door de Nieuwe Financier en Kapitalist aanbevolen maatregel, n.l. het opnemen in de statuten der hypotheekbanken van eene bepaling, die den directies het recht geeft, van aandeelhouders het stellen van zakelijke zekerheid tot het bedrag van hun obligo te vorderen. Zoodanige zekerheid zou dan kunnen worden gegeven, hetzij in effecten (het bij de Nationale Hypotheekbank reeds in zwang zijnde systeem), hetzij door inpandgeving van hypothecaire grossen, hetzij door het verleenen eener crediethypotheek op omroerend goed, of met andere 1e klasse waarden.

Echter mag dan die zekerheid in geen geval in handen worden gegeven van de directie der hypotheekbank, want dan zou, op de reeds hierboven uiteengezette gronden, wel eens kunnen blijken, dat „le remède était pire que le mal.” Zij zou dus — eene oplossing, door de Nieuwe Financier en Kapitalist eveneens reeds aangegeven — moeten worden ondergebracht bij een „derde”, bijv. eene Trust-Maatschappij, die haar ten behoeve der crediteuren van de

hypotheekbank, in de eerste plaats de pandbriefhouders, bewaart.

Het moet echter zeer worden betwijfeld, althans zeker wat de reeds geplaatste aandelen betreft, of deze maatregel in de praktijk wel door te voeren zou zijn. Hij beoogt echter gelukkig slechts, een dubbel overhalen van de extra-zekerheid en, gelijk de ervaring heeft geleerd, kan het bedrijf der hier te lande werkende hypotheekbanken zulks gerust ontberen zonder daarbij iets van zijn goeden naam in te boeten.

H. R. v. M.

DE COLLECTIEVE ARBEIDSOVEREENKOMST VOOR HET KLEEDINGBEDRIJF.

De sterke staatsinmenging, die men gedurende de oorlogsjaren in haast alle bedrijven moest dulden, heeft zoowel onder werkgevers als werknemers het verlangen gewekt om in den vervolge in onderling overleg, en dus met terzijdestelling van den gewonen wetgever, zoover doenlijk, alle bedrijfsaangelegenheden op het gebied van den arbeid bij collectieve contracten te regelen. Hierop doelde de heer Paul Nijgh in zijn installatierede van den Loonraad in de Haven- en Zeevaartbedrijven, toen hij, naar het verslag in het „Alg. Handelsblad”, zei, dat door den raad „tal van economische en bestuurlijke vraagstukken tot oplossing zouden kunnen worden gebracht; waardoor wettelijk ingrijpen, dat zoo menigmaal storend heeft gewerkt op de ontwikkeling van de bedrijven en ontstemming opwekte zoowel bij werknemers als bij werkgevers, tot aller bevrediging kan worden vermeden”. En dat ook de regering bereid is hier den belanghebbenden zooveel mogelijk de vrije hand te laten, moge blijken uit het feit, dat Minister Aalberse bij de schriftelijke behandeling van de nieuwe Arbeids-wet uiting gaf aan zijn spijt, dat deze wet noodig was en dat de werkgevers en werknemers nog niet in staat waren door middel van hunne organisaties de nu wettelijk vastgestelde bepalingen algemeen doorgevoerd te krijgen. De wetgever ziet in, hoe grof zijn werk moet ingrijpen in het zoo gedifferentieerde bedrijfsleven en liet het gaarne over aan de deskundige handen der dadelijk bij den bedrijfsarbeid betrokkenen. Aan de onderlinge regeling der bedrijfsaangelegenheden door de patronen en arbeiders zijn zeker gevaren verbonden, vooral voor den consument; ik ga op deze thans niet nader in, doch volsta met het constateeren van het bestaan der vermelde neiging.

M. i. is als bewijs van de zucht den arbeid van den wetgever overbodig te maken van belang de nieuwe collectieve „arbeidsovereenkomst voor het kleedingbedrijf in Nederland”, waarvan het eerste gedeelte, geldend voor het heerenkleedingbedrijf, in druk is verschenen. Zij werd den 23en Juli l.l. door de bonden van werkgevers in de kleedingindustrie, maat- en confectiezaken en leverantie van militaire kleeding, met de moderne, syndicalistische, roomsch-katholieke, christelijke en neutrale arbeidersorganisaties gesloten en geldt voor het geheele land. De arbeid, dien zij van den wetgever overneemt, is de bestrijding der huisindustrie. De nadeelen van deze behoef ik hier zeker niet uitvoerig uiteen te zetten. Men denke slechts aan de hygiënische bezwaren, die het verwerken van grondstoffen in de woonruimte meebrengt, aan de gelegenheid, die zij schept voor, door geen enkelen wettelijken maatregel te beletten, kinderarbeid, om nog te zwijgen van het gemis aan gezelligheid, dat de tot werkplaats ingerichte huiskamer ongetwijfeld moet vertoonen. Art. 1 van het collectieve contract verklaart reeds dadelijk den oorlog aan de huisindustrie: „Partijen verbinden zich met alle hun ten dienste staande middelen de afschaffing der huisnijverheid en de volledige doorvoering van den achturigen arbeidsdag (op het verband tusschen deze beide kom ik straks terug) te bevorderen.” Men is geneigd bij het lezen van deze bepalingen aan een phrase te denken, aan de uiting van een algemeen erkende

wenschelijkheid, die echter wel voorbeschikt is voorloopig pium votum te blijven. Daarmee zou men toch de beteekenis der inleidende verklaring onderschatten. Door het geheele contract is het streven merkbaar de huisindustrie terug te dringen, door de positie van den atelier-arbeider steeds benijdenswaardiger te maken dan die van den thuiswerker. Want dit is juist een der grootste moeilijkheden bij de bestrijding der huisindustrie: men moet vaak vechten tegen haar slachtoffers zelf. De hygiënische nadeelen worden meestal door de arbeiders slecht begrepen of in elk geval weinig geteld, maar zij zijn zeer gehecht aan de, van sociaal standpunt gezien, zoo onbeteekenende voordeelen, die de huisnijverheid meebrengt. De thuiswerker werkt, wanneer het hem lust, wil hij laat opstaan en laat ter ruste gaan, niemand zal het hem beletten, wil hij soms een halven of geheelen dag vacantie nemen, niets dwingt hem te blijven arbeiden: in één woord de thuiswerker behoudt een grootere mate van vrijheid, dan den atelier-arbeider ooit kan worden vergund. Daarbij, hij leeft geheel in zijn gezin en kan zoo noodig bij ziekte of afwezigheid van zijn vrouw een deel van haar arbeid op zich nemen, zoodat de kinderen niet of zonder verzorging behoeven te blijven of aan vreemde handen moeten worden toevertrouwd. Deze voordeelen, met het minder sympathieke van de reeds vermelde mogelijkheid van niet te beletten kinderarbeid, doen de werknemers veelal aan het thuiswerk hechten en daarom is het noodig in hun eigen hooger belang, dat zij in de betere voorwaarden van den atelier-arbeid een vergoeding vinden voor het prijsgeven van het stelsel der huisindustrie. Wij zullen hieronder kunnen opmerken, hoe men in het collectieve contract heeft gepoogd den thuiswerker te bewegen zijn woning voor het atelier te verwisselen.

Eerst mogen wij nog even de vraag onder de oogen zien: hoe staan de werkgevers tegenover de huisindustrie? Zij brengt voor hen onmiskenbare voordeelen mee: indien de werknemer zijn arbeid in zijn woning verricht, behoeft de patroon geen kosten te maken voor den bouw en het onderhoud van een atelier, noch voor zijn verwarming en verlichting, al zal hij daarnaast ook minder controle over den arbeid kunnen uitoefenen dan voor een goed resultaat wenschelijk kan zijn. Door voor de atelier-arbeiders de arbeidsvoorwaarden nu beter te maken dan voor de thuiswerkers, gaat men echter voor de werkgevers de voordeelen der huisnijverheid vergrooten: zij werken bij dit stelsel dan toch met goedkooper krachten. De organisaties der werknemers begrepen dit en verzetten zich dan ook aanvankelijk tegen het maken van onderscheid in de arbeidsvoorwaarden van atelier- en thuiswerkers. Zij vreesden, en de praktijk heeft reeds bewezen, dat hun vrees niet geheel ongegrond was, dat er werkgevers zouden zijn, die nu al hun arbeiders tot thuiswerkers zouden maken. Toch hebben zij later in de voorgestelde regeling bewilligd. Art. 14 van het contract heeft ten doel den teruggang naar de huisnijverheid te beletten: „De werkgeversbonden verbinden zich met alle hun ten dienste staande middelen het vervangen van werknemers, die op werkplaatsen arbeiden, door thuisarbeiders tegen te gaan.” De bepaling, zooals zij daar staat, kan echter een doode letter blijven. Het is noodig, dat ook de arbeidersbonden, aan welke krachtens het 2e lid van art. 14 mededeeling moet worden gedaan van elk geval der gewraakte vervanging, met alle macht zich tegen een uitbreiding der huisindustrie verzetten.

Achtereenvolgens wil ik thans de voornaamste elementen der collectieve arbeidsovereenkomst aan een korte bespreking onderwerpen.

De arbeidsduur is vastgesteld op 8 uur per dag, maar uit den aard geldt dit alleen voor „werknemers, die op werkplaatsen arbeiden”, de huisnijvere bepaalt toch zelf den duur van zijn arbeidsdag. Dit is een groote belemmering voor de volledige doorvoering

van den acht-urendag en daarom zagen wij dezen in art. 1 dan ook dadelijk verbonden met de afschaffing der huisindustrie. Uit het feit, dat voor den thuiswerker geen maximale arbeidsdag kan worden vastgesteld, zou volgen, dat deze ook nooit een toeslag op zijn loon voor overwerk, het werk, verricht buiten de normale arbeidstijden, zou ontvangen, gelijk deze voor den atelier-arbeider op 25—100 pCt. is bepaald. Men zag de onbillijkheid hiervan in en stelde vast, dat, indien „beide partijen overeenkomen, dat (aan een werkstuk) tusschen 8 nam. en 6 voorm. of op Zondagen... moet worden gewerkt” een verhooging van 50 pCt. op het loon wordt uitgekeerd. Voor zover mij bekend is, is dit het eerste geval, waarin aan arbeiders in de huisindustrie bij een collectieve arbeidsovereenkomst een extra-beloning voor overwerk wordt toegezegd. De toeslag is kleiner dan die der atelier-arbeiders, die bijv. voor arbeid tusschen 12 uur 's nachts en 6 uur voorm. en voor Zondagsarbeid het dubbele van hun normale loon ontvangen.

Voor de loonsbepaling bevat het collectieve contract een zeer bijzondere regeling, die echter tevens, naar ik meen, als een zeer gelukkige mag worden aangemerkt. Men kent in de kledingindustrie als regel stukloon en men heeft nu voor de berekening hiervan niet voor elk onderdeel van den kleermakersarbeid de som gelds vastgesteld, waarmee het wordt beloond, maar het aantal minuten of uren, dat de gemiddelde arbeider voor den arbeid noodig zal hebben. Het voordeel van dit stelsel is, dat nu in het contract slechts de uurloonen behoeven te worden bepaald voor elke categorie der arbeiders in de kledingindustrie. Eerste klasse werk is in de tijdtabellen genoteerd voor langer arbeidsduur dan dat van lagere klasse en vindt dus automatisch een hogere beloning. Bij een verhooging of verlaging van het loon behoeven nu ook niet de zeer uitgebreide tabellen herzien te worden, maar kan men volstaan met de wijziging der enkele uurlooncijfers. De bepaling van de voor de verschillende bewerkingen benodigde tijden was geen geringe arbeid. De commissie uit de werkgevers- en werknemersbonden, die met de voorbereiding der collectieve arbeidsovereenkomst belast was, splitste zich voor dit werk in sub-commissies voor de verschillende takken der kledingindustrie en elk stelde op haar gebied de werktijden vast. Alleen voor het heerenkledingbedrijf beslaan deze tabellen reeds 50 bladzijden druks. Voor de bepaling der uurloonen zijn de gemeenten in 5 klassen verdeeld, voor elke van welke de loonen der arbeiders in de verschillende categorieën zijn gefixeerd.

Bij de bepalingen betreffende de loonen komt vooral de gunstige positie der atelier-arbeiders ten opzichte der thuiswerkers uit. Ten eerste is het loon der laatsten in elke rubriek steeds 3 cents lager dan dat der eersten, doch dit is niet het voornaamste. Art. 10 van het contract bepaalt o.a.: „Aan alle werknemers, die op werkplaatsen arbeiden, worden halfjaarlijks 1.100 arbeidsuren gewaarborgd.” Deze loongarantie, krachtens welke dus den atelier-arbeider zijn loon over een vastgesteld aantal uren wordt uitbetaald, ook al heeft hij wegens bedrijfs-slaptte minder gewerkt, ontgaat den thuiswerker. Hier rijst de vraag of dit wel billijk is. Het doel, de afschaffing van de huisindustrie, kunnen wij zonder voorbehoud toejuichen, maar daarom is nog niet elk middel, dat aan dit doel bevorderlijk is, toelaatbaar. Meent men, dat een arbeider niet het geheele risico mag dragen van slaptte in het bedrijf en wil men hem daarom een minimumloon garandeeren, dan zal dit toch evenzeer gelden voor den thuiswerker, die ook bij vermindering van werk zijn inkomen ziet dalen. Daarbij komt, dat deze niet steeds in de gelegenheid zal zijn atelier-arbeider te worden: hiervoor is toch in de eerste plaats noodig, dat een werkgever een plaats op zijn werkplaats voor hem beschikbaar stelt. Daar de thuiswerker dus niet steeds alleen en soms in het geheel niet verantwoor-

delijk is voor zijn huisindustrie, komt het mij voor, dat de lokmiddelen naar het atelier niet te sterk mogen zijn. Men zal antwoorden: art. 18 verbiedt in bepaalde gevallen aan atelier-arbeiders den arbeid voor particulieren op straffe van verbeuring van hun garantieloon, terwijl een dergelijke bepaling voor de thuiswerkers niet bestaat: dezen kunnen dus in tijden van slaptte hun loon op andere wijze aanvullen. Dit argument zou alleen opgaan, indien vaststond, dat de thuiswerkers steeds voldoende werk „in eigen beheer” konden krijgen, iets wat, naar ik meen, op zijn zachtst uitgedrukt, zeer onwaarschijnlijk is. Billijkheidshalve zal de loongarantie, zij het voor een geringer aantal uren, ook over de huisindustrie moeten worden uitgebreid. Er ware over het garantieloon nog meer te zeggen, dat hier echter met het oog op de plaatsruimte moet achterwege blijven.

Dadelijk in verband met de loonsbepaling staat de ziekteverzekering: krachtens een contract met de Vereeniging „Ziekte-Risico” te Amsterdam, wordt gedurende 13 weken 70 pCt. van het loon uitgekeerd, alleen aan atelier-arbeiders. Tot dezen zal de ziekteverzekering wel altijd moeten beperkt blijven, daar de controle der thuiswerkers te moeilijk zou worden.

De opzeggingstermijn der individueele onder vigueur van de collectieve arbeidsovereenkomst gesloten arbeidscontracten wordt niet vastgesteld, men houdt zich hier blijkbaar aan de bepalingen van de wet op het arbeidscontract. Wel schreef men voor, dat de patroons de arbeiders in de beide stille perioden van het jaar, die de kledingindustrie kent, niet wegens gebrek aan werk zouden ontslaan, waar tegenover de verplichting der arbeiders staat, om de werkgevers niet gedurende de drukke maanden „zonder behoorlijke redenen” in den steek te laten. Bij overtreding van deze bepaling door den werkgever is het gegeven ontslag nietig en blijft de arbeider dus tot zijn loon gerechtigd. De bestraffing van den werknemer, die zijn patroon ontijdig verlaat, liet men aan zijn organisatie over: de arbeidersbonden moeten „met alle hun ten dienste staande middelen” de gewraakte handeling beletten. De besproken bepalingen gelden alleen voor atelier-arbeiders en men vraagt zich weer af, of dit wel verdedigbaar is. Meer en meer gaat men inzien, dat hij, die werklieden in dienst nam, op dezen het risico van verminderde bedrijvigheid in zijn onderneming niet zonder meer mag afwentelen. Maar als dit eenmaal in principe is aangenomen, geldt het toch ook voor de thuiswerkers; dezen, gewoonlijk lager staande dan de atelier-arbeiders en grotendeels ongeorganiseerd, zullen bij ontslag eerder aan armoede zijn prijsgegeven dan hun op werkplaatsen arbeidende vakgenooten. Ook hier lijkt mij de verschillende behandeling der beide categorieën een te rigoureuze en daarom onbillijk werkend middel ter beperking der huisindustrie.

De vacatiebepalingen gelden voor alle arbeiders gelijk: drie dagen, indien de betrokkenen zes maanden, zes dagen, zoo zij twaalf maanden achtereen voor denzelfden patroon hebben gewerkt. Gedurende de vacantie ontvangt men respectievelijk een halve en een heele week loon, bepaald op $\frac{1}{52}$ van het gedurende het laatste halve of heele jaar verdiende met een maximum van 24 en 48 uur.

Den inhoud der voornaamste artikelen betreffende de arbeidsloonen hebben wij in het kort bezien. Een enkel woord moge nog volgen over de verhouding tusschen de leden van de beide groepen contracteerende organisaties.

Het verplicht lidmaatschap, de bepaling, dat de leden van de werknemersbonden slechts mogen arbeiden bij patroons, aangesloten bij de werkgeversverenigingen, gelijk de laatste slechts de eersten in dienst mogen houden, brengt het contract niet. Hiervoor was het aantal georganiseerden aan beide zijden waarschijnlijk nog te klein. Een aanloop naar het verplicht lidmaatschap vindt men echter wel. Voor de

patroons ligt het groote nadeel van het feit, dat een gesloten collectieve arbeidsovereenkomst niet in het geheele bedrijf geldt, hierin, dat een niet gebonden werkgever door het betalen van lager loonen den wel door het contract gebonden een minder faire concurrentie kan aandoen. Men heeft dit willen tegen gaan door deze bepaling van art. 19: „De leden der werknemersbonden verplichten zich, voor zoover zij werkzaam zijn bij ongeorganiseerde werkgevers, die niet bereid zijn zich aan de bepalingen dezer overeenkomst onmiddellijk te onderwerpen en voor zoover georganiseerde werkgevers bereid zijn, die leden in dienst te nemen, de dienstbetrekking met de ongeorganiseerde werkgevers ten spoedigste te beëindigen.” Waarde heeft m.i. het artikel niet, behalve dan als een inleiding tot een latere opneming van het verplicht lidmaatschap; bij den ongeorganiseerden werkgever, die zich niet aan de bepalingen van het contract zal willen onderwerpen, zullen wel slechter arbeidsvoorwaarden gelden dan de in het contract vastgelegde en de arbeider zal dus in dat geval ook geen aanmoediging behoeven dezen patroon te verwisselen, indien daartoe gelegenheid bestaat, voor een, die zich wel aan de overeenkomst houdt.

Ik wil eindigen met de vermelding, dat alle geschillen, die uit de collectieve arbeidsovereenkomst kunnen voortvloeien, zullen worden beslecht door één algemeen en meerdere plaatselijke scheidsgerechten, welke uit gelijke getallen vertegenwoordigers der werkgevers- en werknemersorganisaties zijn samengesteld. De vroeger onontbeerlijk geachte onpartijdige voorzitter wordt hier, evenals bij de scheidsgerechten in het drukkersbedrijf, weggelaten; beurtelings presideert een lid-werkgever en een lid-werknemer, door zijn collega's in het scheidsgerecht aangewezen, voor drie maanden het rechtsprekend college. Het gevaar voor staken der stemmen bij het even aantal leden is in de practijk gebleken zeer gering te zijn: men weet tot een resultaat te moeten komen en de beslissing, niet eventueel aan den onpartijdigen voorzitter te kunnen overlaten.

Ik meen, dat wij de totstandkoming der nieuwe collectieve overeenkomst in de kleedingindustrie wel niet zullen mogen beschouwen als een gebeurtenis van buitengewoon groote beteekenis voor het sociale leven in Nederland, maar dat zij toch genoeg belangrijks bevat om een bespreking van haar inhoud in dit tijdschrift te rechtvaardigen.

J. C. SCHREUDER.

MAATREGELEN OP VERZEKERINGSGBIED IN FRANKRIJK.

Nu de toestanden in Frankrijk langzamerhand weer eenigszins normaal beginnen te worden, zijn er dadelijk maatregelen genomen om de verschillende uitzonderingsbepalingen voor gemobiliseerden en voor hen, die van het moratorium hebben gebruik gemaakt, te liquideeren. Gedurende den oorlogstijd was men zeer vrijgevig geweest met het ontwerpen van wettelijke bepalingen, die vele categorieën van personen vrijstelden van den plicht tot premiebetaling, zonder dat de verzekeringsmaatschappijen het recht tot royeering der desbetreffende verzekeringen hadden en men moest nu langs wettelijke weg weer trachten een zuiveren toestand te verkrijgen. Een poging daartoe is de wet van 22 Juli 1.1.: „Loi relative aux contrats d'assurance sur la vie en temps de guerre”, verschenen in het Journal Officiel van 26 Juli 1.1.

Er wordt bij deze wet onderscheid gemaakt tusschen de verzekerden, die gemobiliseerd waren en die niet gemobiliseerd waren, terwijl de eerste categorie vooreerst wordt onderscheiden in verzekerden bij overlijden en bij leven en ten slotte de eerste van deze beide laatste groepen wordt onderverdeeld naarmate de verzekeringsvoorwaarden der Maatschappij, bij wie zij verzekerd waren, tijdens de vijandelijkheden de verzekering geheel schorsten of slechts de sterfgevallen

tengevolge van den oorlog uitsloten. Buiten beschouwing zijn natuurlijk gelaten de verzekerden, die door een afzonderlijk „avenant de guerre” het geheele risico, aan den oorlog verbonden, hadden gedekt.

Vooreerst worden beschouwd de gemobiliseerde verzekerden bij overlijden, wier verzekering geheel geschorst is. De wet bepaalt dit tijdperk van schorsing als loopende vanaf den datum der algemeene mobilisatie, of, wanneer de verzekerde later is ingelijfd, van af dien datum tot hoogstens drie maanden na afloop der vijandelijkheden.

De Maatschappijen, die echter volgens haar voorwaarden een korter tijdperk van schorsing aannemen, zijn daaraan gebonden. Indien een gemobiliseerde verzekerde gedurende dat tijdperk overlijdt, door welke oorzaak ook, moet de totale reserve op het oogenblik, dat de schorsing inging, worden uitgekeerd, berekend naar de wettelijke voorschriften. Dit bedrag moet worden vermeerderd met de rente tot op het oogenblik van uitbetaling. Indien de verzekerde niet alle premies tot op het oogenblik van schorsing had betaald, zullen de rechthebbenden de reserve ontvangen, berekend op den dag, voorafgaande aan den datum der eerste onbetaald gebleven premie, verminderd met de tot op den dag van schorsing verschuldigde premies, maar vermeerderd met het deel dier premies, dat tot verhooging der reserve dient. M.a.w. de premies, betrekking hebbende op het risico, door de Maatschappij gelopen vanaf den datum van de eerste onbetaald gebleven premie tot den datum van schorsing, mogen van de reserve worden afgehouden. Indien een verzekerde een of meer premies heeft betaald, die vervielen na den datum van schorsing, dan zullen die zonder rente worden teruggegeven aan zijn rechthebbenden. De verzekerden, wier verzekeringen zijn geschorst en die aan het einde per periode van schorsing nog in leven zijn, treden zonder nieuw geneeskundig onderzoek weer in hun oude rechten; zij, die vóór eindiging der vijandelijkheden zijn gedemobiliseerd, namelijk drie maanden, nadat de verzekerde bij aangeekend schrijven de Maatschappij van zijn demobilisatie heeft in kennis gesteld. Bij het herstel van die verzekeringen en de aanzuivering der achterstallige premies behoeft van de tijdens de schorsingsperiode verschuldigde premies slechts de spaarpremie, die tot reservevorming dient, te worden betaald, daar immers gedurende dien tijd door de Maatschappijen geen risico is gelopen.

De tweede groep, die wordt beschouwd, zijn de gemobiliseerde verzekerden bij overlijden, wier verzekering niet geschorst is, maar slechts niet wordt uitbetaald ingeval van overlijden tengevolge van den oorlog. Is de verzekerde dus overleden tengevolge van een niet met den oorlog in verband staande oorzaak, dan wordt het verzekerd kapitaal geheel uitbetaald, staat het overlijden in verband met den oorlog, dan moet de volgens de wettelijke voorschriften op den dag van overlijden berekende reserve worden uitgekeerd. Indien de verzekerde niet alle premies tot dien datum had betaald, dan zullen de rechthebbenden de reserve ontvangen, berekend op den dag, voorafgaande aan den datum der eerste onbetaald gebleven premie, verminderd met de tot den dag van overlijden verschuldigde premies, maar vermeerderd met dat deel dier premies, dat voor reserve-verhooging dient; m.a.w. de Maatschappij mag de premie, corresponderend met het risico, gelopen vanaf den datum der eerste onbetaald gebleven premie tot aan het oogenblik van overlijden, afhouden. In ieder geval moet van de verschuldigde sommen interest worden vergoed tot den dag der uitbetaling.

Dit zijn de voornaamste bepalingen, die betrekking hebben op de verzekerden bij overlijden, die gemobiliseerd waren. Voor de gemobiliseerden, die een verzekering bij leven hebben afgesloten, gelden uit den aard der zaak andere bepalingen. Indien een verzekerde bij leven, die gemobiliseerd is, tijdens zijn mobilisatie of binnen drie maanden daarna overlijdt, wordt de

reserve van zijn contract, berekend op het oogenblik van overlijden, in een speciaal fonds gestort. Na beëindiging der vijandelijkheden hebben de Levensverzekeringmaatschappijen het recht uit dit fonds te nemen de sommen, die overeenkomen met de reserve, die tengevolge van een normale sterfte zou vervallen en het overschot van het fonds moet verdeeld worden volgens regels, door een decreet nader aan te geven, onder de rechthebbenden van alle verzekerden bij leven, die tijdens hun mobilisatie of binnen drie maanden daarna overleden zijn. De Maatschappijen kunnen van de bedragen, die aan de rechthebbenden toekomen, de premies, die tot op den datum van overlijden verschuldigd waren, benevens de renten, afhouden. Bij verzekeringen bij leven met wederverzekering der premies kan het bedrag, dat wordt uitgekeerd, nooit kleiner zijn dan het totaal der betaalde premies. Van de te betalen bedragen moet interest worden vergoed vanaf den datum van overlijden tot den datum van uitkeering.

Behalve voor de gemobiliseerden, waarvoor bovenstaande bepalingen gelden, zijn in het algemeen regels vastgesteld voor allen, die van het moratorium gebruik gemaakt hebben. Iedere verzekerde, die niet binnen twee maanden na ontvangst van een aangezekend schrijven van de Levensverzekeringmaatschappij zijn achterstallige premies, vermeerderd met boete en, indien zijn verzekering geschorst was, verminderd met de risico-premie gedurende den tijd van schorsing, voldaan heeft, moet binnen dien termijn de verplichting op zich nemen, die premies binnen twee jaar na het eindigen der vijandelijkheden te voldoen in een of meerdere termijnen of moet aan de Maatschappij een vermindering van het verzekerd kapitaal vragen, waardoor hij bevrijd is van de betaling der onbetaald gebleven premies, terwijl zijn in de toekomst te betalen premie dezelfde blijft, of hij moet vragen om verdeling der onbetaald gebleven premies over den toekomstigen duur der verzekering, waarbij dus het verzekerd kapitaal hetzelfde blijft en de premie verhoogd wordt, of hij moet verlenging van duur vragen, waarbij zowel kapitaal als premie even groot blijven, maar de uitbetaling van het kapitaal later plaats heeft. In geval de bovengenoemde aangezekende brief zonder antwoord blijft, is de verzekering van rechtswege vervallen aan het einde van den termijn van twee maanden.

Indien een Levensverzekeringmaatschappij tengevolge der moratoriumbepalingen een verzekering, waarvoor gedurende een zekere periode geen premie is betaald, niet heeft kunnen royeeren en verplicht is geweest het risico, in de polis bepaald, te dragen, zijn de gedurende die periode verschuldigde premies opeischbaar met rente. Indien de afrekening van een in die omstandigheden verkeerende verzekering na overlijden van den verzekerde een saldo ten gunste der Maatschappij aanwijst, heeft de Maatschappij niet het recht dit saldo in te vorderen.

Verder geeft de wet regels voor de royeering van contracten. Indien een verzekerde bij overlijden, wiens verzekering geschorst is geweest en niet weer van kracht wordt, zich niet schikt naar de voorschriften volgens welke hij de keus van voortzetting op een der bovengenoemde wijzen heeft, is zijn contract van rechtswege vervallen en zal de Maatschappij hem de afkoopwaarde moeten uitkeeren op den dag, voorafgaande aan den datum der eerste onbetaald gebleven premie. Indien de verzekerde alle vervallen premies heeft betaald, ook die vervielen na de schorsing, dan heeft hij bovendien recht op dat deel der premies, die na de schorsing vervielen, dat betrekking heeft op het overlijdensrisico, dat de Maatschappij niet heeft geloopt. Heeft de verzekerde daarentegen niet alle premies tot aan den dag van schorsing voldaan, dan zal de afkoopwaarde worden verminderd met de opeisbare premies en vermeerderd met dat deel der premies, dat in normale omstandigheden voor toe-

name der afkoopwaarde dient. In beide gevallen moet rekening worden gehouden met de rente tot den dag van afkoop. Indien de verzekerde zijn contract premievrij wensch te maken, zal het gereduceerde kapitaal worden berekend volgens regels, in een afzonderlijk decreet vast te stellen.

Een verzekerde bij overlijden, die gedekt is gebleven tegen overlijden buiten oorzaak van den oorlog, verkeert in eenigszins andere omstandigheden. Indien hij niet de verplichting op zich heeft genomen binnen twee jaar te betalen en niet een der bovengenoemde wijzen van verandering van zijn verzekering heeft aangevraagd, is zijn verzekering vervallen en indien hij afkoop wensch, zal de afkoop op de volgende voorwaarden plaats hebben:

Indien de verzekerde gedurende minstens een jaar is gemobiliseerd geweest, zal hij de geheele reserve ontvangen, berekend op den dag, voorafgaande aan den datum der eerste onbetaald gebleven premie, zoodaans steeds verminderd met de achterstallige premies en vermeerderd met dat deel der premies, dat tot verhooging der reserve dient.

Is echter de verzekerde niet gedurende minstens een jaar gemobiliseerd geweest, dan zal hij slechts de afkoopwaarde der polis ontvangen, berekend op den dag, voorafgaande aan den datum der eerste onbetaald gebleven premie, verminderd met de achterstallige premies en vermeerderd met dat deel der premies, dat in normale omstandigheden tot vermeerdering der afkoopwaarde dient. In beide gevallen zal rente worden vergoed tot den dag van afkoop.

Kiest de verzekerde een premievrij contract, dan zullen de regels volgens welke dat bedrag wordt berekend bij afzonderlijk decreet worden vastgesteld.

Er is nog een groep verzekerden n.l. zij wier verzekering op hun verzoek is geschorst krachtens het decreet van 20 November 1915. Verzekerden, die in die termen vallen, moeten hun achterstallige premies bijbetalen, echter verminderd met de risico-premies gedurende de periode van schorsing. Indien zij echter tijdens de periode van schorsing overleden zijn, ontvangen hun rechthebbenden de afkoopwaarde, berekend op den dag, voorafgaande aan den datum der eerste onbetaald gebleven premie, verminderd wederom met de achterstallige premies en vermeerderd met dat deel der premies, dat in normale omstandigheden tot verhooging der afkoopwaarde dient. Rente zal worden vergoed tot den dag van uitbetaling.

Een afzonderlijke regeling is getroffen voor in den oorlog verminkten. Elke verzekerde, die recht heeft op een invaliditeitspensioen, kan op zijn verzoek verandering van zijn verzekering verkrijgen, waarbij zijn verplichtingen worden verminderd volgens zijn wensch. Het verzekerd kapitaal van het gewijzigd contract zal worden bepaald door rekening te houden met de totale premiereserve. De verzekerde moet zijn aanvraag indienen hoogstens zes maanden na beëindiging der vijandelijkheden. Indien echter het recht op invaliditeitspensioen eerst na beëindiging van de vijandelijkheden is vastgesteld, gaat de termijn van zes maanden op het oogenblik van vaststelling in.

Tot zoover gaan de bepalingen omtrent de verzekerden bij een naamlooze vennootschap of onderlinge maatschappij van levensverzekering. Het blijkt, dat in het algemeen het principe is gehuldigd, dat gemobiliseerden kunnen beschikken over de geheele reserve, of dat bedrag kunnen aanwenden tot omzetting van hun contract, altijd in aanmerking nemende een billijke verrekening van het risico, dat de Maatschappijen hebben geloopt zonder de daarmede overeenkomende premie te hebben ontvangen.

Voor de niet gemobiliseerden, die onder het moratorium vallen, treedt in plaats der geheele reserve de afkoopwaarde volgens de voorwaarden der Maatschappij.

Speciale regels zijn vastgesteld voor de „Caisse Nationale d'assurances en cas de décès”, voor de „Caisse Nationale des retraites pour la vieillesse” en

voor de spaarkassen of tontinen. Voor de beide eerste zal door speciale decreten worden bepaald, welk deel der reserve zal moeten worden gerestitueerd aan de rechthebbenden der overleden gemobiliseerde verzekerden bij leven, die bij een dier instellingen waren verzekerd. Dit deel zal worden bepaald, afhankelijk van den leeftijd, op grond van een rapport omtrent de sterfte onder de gemobiliseerden gedurende den oorlog, welk rapport zal worden opgemaakt uit de gegevens van het Ministerie van Oorlog. Deze decreten zullen ook de toepassing der wet bepalen op verzekeringen bij overlijden en gemengde verzekeringen bij de „Caisse Nationale d'assurances en cas de décès" gesloten.

Wat de spaarkassen betreft, is bepaald, dat indien een gemobiliseerde spaarder, behoorende tot een kas, die na het einde der vijandelijkheden afloopt, is overleden, onverschillig door welke oorzaak, aan zijn rechthebbenden een deel van zijn aandeel in de kas op een bepaalden, nader vast te stellen datum, zal worden uitgekeerd, dit deel te bepalen volgens decreet, steunende op hetzelfde rapport, waarvan boven sprake was. Het aandeel zelf zal worden gevonden door het totaal der door den verzekerde betaalde premies te vermenigvuldigen met de verhouding van de bezittingen der spaarkas op een nader vast te stellen datum en de som der door alle deelhebers betaalde bijdragen. De onkosten der spaarkassen, die in haar reglement zijn vermeld, kunnen eerst worden afgetrokken. Ook moeten de bijdragen, die vóór 31 Juli 1914 verworven en niet betaald waren, worden afgehouden, benevens de daarop vallende interesten voor te late betaling, terwijl de aldus berekende aandeelen rente dragen ten bate der rechthebbenden tot den datum van uitkeering. De bijdragen, door overleden gemobiliseerden gedaan na 31 Juli 1914, zullen met 5 pCt. rente aan de rechthebbenden worden teruggegeven. Deze bepalingen gelden voor kassen, die later dan drie maanden na eindiging der vijandelijkheden afloopen.

De spaarkassen, die tijdens den oorlog zijn afgelopen, worden eenigszins anders behandeld. Hierbij worden bij de verdeling behalve de op dat oogenblik in leven zijnden, ook toegelaten de rechthebbenden dergenen, die gemobiliseerd zijn overleden, onverschillig wat de oorzaak van overlijden was — deze laatsten echter slechts voor een deel, te bepalen door hetzelfde decreet als hierboven is aangegeven. Alle verzekerden, die aan de verdeling deelnemen, hetzij zij zelf of hunne rechthebbenden, indien zij als gemobiliseerden overleden zijn, zijn de premies, die op hun contracten zijn vervallen, verschuldigd met de rente vanaf de eerste onbetaald gebleven premie. De premies der contracten, waarvan de spaarders overleden zijn, zijn slechts verschuldigd voor het hierboven aangegeven deel. Deze bepalingen gelden voor alle kassen, die eerder dan drie maanden na eindiging der vijandelijkheden afloopen.

Uit het bovenstaande blijkt, dat de Fransche regering van plan is een officieel rapport uit te brengen omtrent de sterfte onder de gemobiliseerden in den afgelopen oorlog. Dit rapport zal stellig zeer vele interessante gegevens bevatten.

De wet bevat verder enkele slotbepalingen omtrent de decreten, die nog zullen verschijnen, teneinde enkele onderdeelen nauwkeuriger te fixeeren. Vooreerst een decreet, dat de toepassing der wet zal regelen op combinaties van verzekeringen bij leven en bij overlijden. Vervolgens een decreet, dat vast zal stellen, welk deel der premies in normale omstandigheden dient tot verhooging der wiskundige reserve en der afkoopwaarde. Ten laatste een decreet, dat de wijze van berekening van de premievrije polis, die de verzekerde kan verlangen in de verschillende gevallen, zal regelen.

Deze wet geldt vanaf 1 Augustus 1914, behalve voor de polissen, die bij minnelijke schikking of rechterlijk vonnis zijn uitbetaald.

De wet geldt slechts voor:

- 1e. Franschen, Elzas-Lotharingers en degenen, die onder Fransch Protectoraat staan;
- 2e. Onderdanen van geallieerde landen, indien reciprociteit wordt toegestaan;
- 3e. Onderdanen van vreemde landen, na toegelaten te zijn door een decreet op voorstel van den Minister van Buitenlandsche Zaken.

Dr. A. WINTER.

ECONOMISCHE MAATREGELEN IN INDIE.

Uit het verslag van den President van de Javasche Bank over het boekjaar 1918/1919 zij hier het navolgende overgenomen:¹⁾

„Het was onvermijdelijk, dat de gevolgen van den oorlog zich ook in stijgende mate in Nederlandsch-Indië deden gevoelen en de economische belangen dezer Koloniën steeds ernstiger in het gedrang brachten. Bij al hun denken en doen lieten de oorlogvoerenden zich meer en meer leiden door den wensch den oorlog zoo spoedig mogelijk tot het door hen verlangde einde te brengen. Deze bepaalde hun geheele gedragslijn, er was slechts plaats voor die eene, alles overheerschende gedachte. Alle economische bronnen werden aan dat doel steeds meer en meer dienstbaar gemaakt. Hierdoor ontstond eene spanning welke de geheele wereld als het ware in trilling bracht. Het spreekt van zelf dat daardoor eene mentaliteit geboren werd, welke, hoe begrijpelijk ook van het standpunt der strijdenden bezien, steeds opnieuw aan maatregelen hunnerzijds het aanzijn gaf, welke het economische leven der toch reeds zoo zeer in het nauw gedreven neutralen, steeds weder nieuwe slagen toebrachten. Het was door die mentaliteit, dat de in het vorig verslag reeds aangeroerde inbeslagname van een groot gedeelte der Nederlandsche handelsvloot in Maart 1918 werd ingegeven. Deze daad veroorzaakte aanvankelijk een algeheel stopzetten van het verkeer met het buitenland door schepen onder Nederlandsche vlag, omdat de Nederlandsche reederijen, begrijpelijkerwijs de angst om het hart geslagen, niet wilden risqueren dat nog meerdere hunner schepen zouden worden aangehouden. Langs diplomatieken weg werd eenigen tijd later echter de verzekering verkregen dat zulks niet het geval zou zijn en dat zooveel mogelijk faciliteiten ten opzichte van bunkeren en innemen van lading zouden worden verleend. Hierop had eene hervatting van de vaart plaats.

„Andere maatregelen waartoe de oorlogvoerenden onder den drang der omstandigheden hunne toevlucht namen, waren eene steeds strengere licentieering van den import en export en later eene algeheele rantsoeneering van beiden, met daaraan verbonden velerlei formaliteiten, zooals het onderzoek naar oorsprong en bestemming van binnenkomende bestellingen, de noodzaak voor fabrikanten een uitvoerlicentie te bemachtigen alvorens orders in behandeling konden worden genomen, alsmede het daaraan verbonden systeem van prioriteitscertificaten. Als een gevolg dier stelselmatig strenger doorgevoerde organisatie en centralisatie, vond Nederlandsch-Indië zich allerwegen in het Buitenland tegenover machtige organen geplaatst, waardoor het gevaar ontstond van economische drainage, zonder dat het over eenige weermacht beschikte om voor zich die benodigdheden op te vorderen, welke voor het instandhouden van het economische leven dezer Gewesten een levensbelang moesten worden geacht. Zoowel hier als in Nederland was deze bedreiging de aanleiding tot het overwegen van maatregelen van organisatie en verweer. Zoo kwam in begin Maart 1918 van uit Nederland een voorstel tot oprichting in Nederlandsch-Indië van eene Exportcentrale en eene vertakking van de Nederlandsche Overzee Trust. Dit idee van centralisatie van den uit- en invoer naar Nederlandsch model kon hier evenwel niet worden overgenomen en moest op praktische gronden als ondeugdelijk worden afgewezen. De toestanden hier zijn immers zoo geheel verschillend van de Nederlandsche. Al moge eene organisatie nog zoo goed in Nederland voldoen, daarom is zij nog niet voor Nederlandsch-Indië geschikt. Heeft men in het Moederland slechts met een klein en aaneengesloten territorium te doen, Nederlandsch-Indië daarentegen bestaat uit een, een zeer groot oppervlak bestrijkend, uitgestrekt eilandenrijk, waarin bovendien als verdere hinderpaal nog een omvangrijk tolvrij gebied voorkomt. Het verkeer met de verschillende deelen van den archipel vindt bovendien slechts periodiek en

¹⁾ [Verscheidene der gebeurtenissen hierin behandeld zijn ook in de kolommen van dit tijdschrift meerdere malen aan de orde gekomen; wij verwijzen daarvoor naar de Registers. — Red.]

zulks dan nog uit den aard der zaak uitsluitend per waar-
tuig plaats.

„Het wekte in Nederland in belanghebbende kringen slechts matige bewondering dat de Nederlandsch-Indische Regeering zich in deze had laten leiden door het door Haar bij de Bank- en Handelswereld ingewonnen advies. Merkwaardig is het, dit kwam in den loop van het jaar 1918 eenige malen bijzonder scherp uit, dat men in Nederland nog altijd meent, dat men daar de Nederlandsch-Indische toestanden beter kan beoordeelen dan degenen die ter plaatse arbeiden en dus het economische leven der Koloniën van dag tot dag kunnen en moeten gadeslaan. Deze houding kwam o.a. weder onvervalscht tot uiting in de groote vergadering op 27 Maart 1918 te 's-Gravenhage van belanghebbenden bij Nederlandsch-Indische ondernemingen, onder leiding van den heer H. Colijn gehouden. Men meende daar de gedragslijn te kunnen bepalen welke de Regeering hier zou hebben te volgen. Men dacht er in Indië echter eenigszins anders over en nam de Regeering het standpunt in, dat Zij het recht had zelf te mogen beoordeelen, wat het belang van Nederlandsch-Indië, en niet dat van Nederlandsche belanghebbenden, in de eerste plaats eischt.

„Ten einde intusschen het bovengeschetste gevaar, waaraan deze Gewesten meer en meer werden blootgesteld, voor zooveel dit binnen haar vermogen zou blijken te liggen, te bezweren, kondigde de Regeering bij ordonnantie van 13 April 1918, Staatsblad 1918 No. 190, het besluit af, waarbij de uitvoer van:

„Kinabast, Kinine en Kininezouten, Kapok, Tin en Tinerts aan beperkende bepalingen werd onderworpen, met dien verstande, dat de uitvoer dezer producten voortaan alleen mogelijk zou zijn, na daartoe van de Regeering verkregen vergunning. Dit z.g. „uitvoerverbod" werd later in Mei uitgebreid t.a.v. hout, tabak, suiker, thee, peper, koffie, coprah, aardolie en producten daarvan, plantaardige oliën, runder- en buffelhuiden, en in November t.o.v. alle vezelstoffen, alle soorten huiden en vellen, alle soorten caoutchouc, djeloetoeng en getah, alle oliehoudende zaden en looistoffen.

„Het doel der Regeering daarbij was om, waar noodig, door het onthouden van vergunningen tot uitvoer, een zekeren druk op het buitenland uit te oefenen, in de gevallen, waarin Nederlandsch-Indië op onredelijke gronden onontbeerlijke zaken mochten worden onthouden. De strekking der uitvoerverboden was natuurlijk allerminst om producten achter te houden of den uitvoerhandel belemmeringen in den weg te leggen. Zij waren slechts gedacht als een maatregel van defensieven aard, waarvan alleen gebruik zou worden gemaakt wanneer de houding van het buitenland zulks provoceerde. Zij zijn dan ook, in overeenstemming hiermede, slechts aangewend, wanneer de voorziening van rijst, ijzerwaren, meststoffen, chemicaliën en springstoffen, alle onontbeerlijk voor een goeden gang van zaken, daartoe aanleiding gaf.

„De boven aangegeven gedragslijn moest echter worden losgelaten ten aanzien van den uitvoer van kinine en kinabast om de volgende reden.

„De Britsche Regeering heeft er naar gestreefd om zich van de noodige voorraden kinine en bast, zoo voor zichzelf als voor de Geassocieerde Regeeringen, te verzekeren, zonder daartegenover zich ten behoeve van Nederlandsch-Indië of Nederland tot eenige tegenprestatie te binden.

„Verontrustende berichten werden hier te lande ontvangen over de afsluiting van een contract met de Geassocieerde Regeeringen betreffende den verkoop van nagenoeg alle beschikbare kinabast en de geheele productie van de Bandoengsche Kininefabriek.

„Eerst den 24sten November 1918 kwam een copie van dat zoogenaamde contract in Indië aan en toen bleek, dat het gesloten was tusschen de vereeniging van de kininefabrikanten van de verbonden landen enerzijds met de Nederlandsche Kininefabriek, de Amsterdamsche Kininefabriek en de Semarangsche Administratie Maatschappij anderzijds. De Bandoengsche Kininefabriek is dus niet eens partij. Al heeft toch de Semarangsche Administratie Maatschappij stem in de directie der genoemde fabriek, zij is niet de directrice daarvan.

„Het contract evenwel was gesloten onder de opschortende voorwaarde, dat o.a. de vertegenwoordiger van de Semarangsche Administratie Maatschappij nader zoude be-wijzen, volgens de Nederlandsche Wet gerechtigd te zijn, de door hem vertegenwoordigde partij te verbinden tot het in het contract bedongene. Ten aanzien van de Semarangsche Administratie Maatschappij kon een dergelijk bewijs onmogelijk geleverd worden. Daar komt nu nog bij, dat noch de Amsterdamsche en Nederlandsche Kininefabrieken, noch de Semarangsche Administratie Maatschappij één kilo kinine te hunner beschikking hadden.

„In de gegeven omstandigheden was het een onaangename gewaarwording voor de Nederlandsch-Indische Regeering, toen zij plotseling bericht ontving, dat het totstandkomen van de economische overeenkomst, waarover toen te Londen onderhandeld werd, afhankelijk werd gesteld van de gega-randeerde nakoming van het zoogenaamde contract, terwijl de betekenis van die economische overeenkomst voor Indië tegelijkertijd een mysterie bleef.

„Het was en blijft een belang, zoolal niet een moreele plicht voor Nederlandsch-Indië, om te zorgen dat alle landen ter wereld in hunne behoeften aan kinine konden voorzien, doch tevens was het een zaak van gewicht, om de distributie van het geneesmiddel in eigen handen te houden.

„Dat de verkoop van het voornaamste Javasche product, Suiker, nagenoeg geheel in handen van vreemdelingen was gekomen, is beschamend zoolal als nadeelig voor den Nederlandschen handel en nu de omstandigheden het aan den Nederlandsch-Indischen grootproducent van kinine mogelijk maakten haar afzetgebied belangrijk uit te breiden, kon de Regeering het niet met onverschilligheid gadeslaan, dat de beschikking over het product in handen van anderen kwam.

„Uitvoer van kinine is alleen aan hen geweigerd, die onder de ernstige verdenking stonden, de kinine opgekocht te hebben van de bevolking, aan wie deze door de fabriek tegen zeer lage prijzen voor eigen gebruik geleverd was. In een enkel geval is een aanvraag in beraad gehouden, omdat zonder grond rijst onthouden werd.

„Men heeft wel eens in twijfel getrokken of de uitvoerverboden aan het beoogde doel hebben beantwoord. Het is natuurlijk uiterst moeilijk, zoo niet onmogelijk, om het daarmede gestichte nut met juistheid in even zooveel concrete gevallen uit te meten, daar men slechts kan gissen welke onze positie zou zijn geweest indien de Regeering de verboden niet had afgekondigd. Zeker is het echter dat het buitenland met de mogelijkheid van represailles heeft rekening gehouden en al zeer spoedig aan de meer toegevende houding van Japan, Australië en Indo-China in het algemeen het effect ervan waarneembaar was. Ook Amerika gaf blijf de waarde van het daardoor verkregen wapen te erkennen, door, na de bekendmaking der uitvoerverboden, eene regeling betreffende de uitwisseling van goederen in overweging te geven. In vele op zich zelf staande gevallen heeft de toepassing van het besproken weermiddel bovendien rechtstreeksche resultaten opgeleverd.

„Voor de behandeling der uitvoerverboden en het daaruit voortvloeiende licentiewerk werd den 24en Juni 1918 te Batavia een afzonderlijk „Kantoor voor Buitenlandsche Handelsaangelegenheden" ingesteld, met een zelfstandigen en rechtstreeks aan den Gouverneur-Generaal verantwoordelijken leider, in de persoon van den Consul-Generaal te Singapore Mr. A. van de Sande Bakhuijzen.

„De Regeering stelde voorts in eene Commissie van Advies voor Handelsaangelegenheden, onder voorzitterschap van den Directeur van Landbouw, Nijverheid en Handel en samengesteld uit verscheidene vertegenwoordigers van het Indische zakenleven, welke Commissie de opdracht kreeg, zoolal op verzoek der Regeering, als eigener initiatief, adviezen den handel betreffende uit te brengen. Bovendien werden Commissies van deskundigen voor de verschillende producten aangewezen, welke het Kantoor voor Buitenlandsche Handelsaangelegenheden zoo noodig van advies zouden kunnen dienen.

„Een der eerste bezigheden van het genoemd bureau was, een onderzoek in te stellen naar de behoeften van Nederlandsch-Indië aan grondstoffen en fabriekaten, waarvoor men op het Buitenland was aangewezen en deze behoeften onder de aandacht der vreemde Regeeringen te brengen. Het riep daartoe eene organisatie van den invoer in het leven, waarbij in hoofdzaak gedacht was aan de in Amerika geplaatste en te plaatsen bestellingen. Het sprak van zelf dat, naarmate het bedrijfsleven in de Vereenigde Staten zich meer en meer aan de oorlogsindustrie aanpaste en de gestrengheid der Amerikaanse Regeeringsmaatregelen als boven aangegeven in klimmende mate toenam, de voorziening in de hier dringend benoedigde goederen steeds meer in het gedrang was gekomen.

„Na het sluiten van den wapenstilstand waren de Vereenigde Staten de eerste der oorlogvoerenden, die geleidelijk de vele belemmeringen en restricties van den handel lieten vervallen. De vraag echter of het te verwachten is dat men zich blijvend op dezelfde schaal als zulks gedurende den oorlog het geval was, in Amerika zal voorzien, is voorsnog niet te beantwoorden. Ongetwijfeld zal men vele zaken, althans veel meer dan vroeger, van de Vereenigde Staten blijven betrekken, waarbij veel zal afhangen van de mate, waarop na het tot stand komen van den vrede de recht-

streeksche scheepvaartverbindingen zullen worden gehandhaafd dan wel uitgebreid en hoe zich de prijzen der goederen zullen verhouden tot die in andere landen. Engeland toch, van welken vroeger zeer voornamen leverancier gedurende de oorlogsjaren steeds minder kon worden betrokken, zal weder een zeer aanzienlijk deel der Indische orders tot zich trekken. Men beijvert zich daar met energie om de vredesindustrieën weder zoo spoedig mogelijk op het vroegere peil te brengen niet alleen, doch om de productie zoo hoog mogelijk op te voeren en het afzetgebied zooveel mogelijk uit te breiden.

„De Engelsche industrie zal trachten de Indische markt weder te veroveren, terwijl de Amerikaansche, Japansche en Australische leveranciers zich zullen inspannen het thans door hen bezette terrein zooveel mogelijk voor zich te behouden. De verwachting is dat deze onderlinge wedstrijd Indië niet anders dan ten goede kan komen en dat er geen gevaren voor Nederlandsch-Indië behoeven te worden geducht van de eventuele vervezenlijking der in den loop der tijden meerdere malen voorgebrachte ideeën betreffende eenen economischen strijd en een daarmede gepaard gaand systeem van bevoorrechtiging.

„Japan was het land, waar men, na Amerika, voornamelijk ter markt ging. Vooral nadat de Vereenigde Staten zich in den strijd hadden geworpen, had eene aanmerkelijke toename der in Japan gedane bestellingen plaats. Overwegende moeilijkheden werden aldaar niet ondervonden.

„Het derde land, waarvan invoerbehoefden in toenemende hoeveelheden gedurende het laatste oorlogsjaar werden betrokken, was Australië. Deze bepaalden zich echter, behalve meel en boter, voornamelijk tot ijzer- en staalwaren.

„De pogingen van het Kantoor voor Buitenlandsche Handelsaangelegenheden om de vele, in de Scandinavische landen bestelde en op uitzending wachende goederen per rechtstreeksche stoomers, welke tot het innemen van lading naar Java werden gedirigeerd, ter verscheping te brengen, mochten eveneens bevredigende resultaten opleveren.

„Ten slotte zullen alle landen wanneer eenmaal de vrede zal zijn tot stand gekomen rekening hebben te houden met de Duitsche industrie. Zullen aan Duitschland in de toekomst grondstoffen worden onthouden, dan zal de concurrentie gering zijn, maar daarmede ook de kans dat Duitschland door arbeid geld kan verdienen om zijne verplichtingen uit den oorlog voortspruitende, na te komen.

„Het zal eveneens moeten blijken in hoeverre de Nederlandsche industrie de beschikking over voldoende grondstoffen zal kunnen verkrijgen, om, als vroeger, voor den export te kunnen werken.

„De importzaken hebben over het algemeen ook over het afgelopen jaar goede resultaten kunnen boeken. De inkoopsprijzen en vrachten waren wel hoog, doch men vond voor zijn goederen over het algemeen een vrij gereeden afzet. Wel heeft men nog verschillende tegen oorlogsprijzen bestelde partijen in ontvangst te nemen, nu de noteeringen van vele goederen reeds aanzienlijk zijn gedaald en een verder terugloopen daarvan, alsmede van de vrachten, redelijkerwijs kan worden tegemoet gezien, zoodat men naar verwachting over dit jaar verliezen zal hebben te boeken. Als een gevolg der in vorige jaren gemaakte groote winsten heeft men echter groote reserves kunnen vormen, zoodat de toekomst voor de krachtigen geen groote zorgen behoefte te baren. Men neemt thans allerwegen begrijpelijkerwijs een afwachting houding aan.

„Faillissementen van enig belang kwamen niet voor.

„De bemoeiingen van het Kantoor voor Buitenlandsche Handelsaangelegenheden ten aanzien van den uitvoer waren eveneens velerlei. De reeds tevoren genoemde maatregelen tot inperkings en controleering van den invoer, legden den afzet van de Nederlandsch-Indische producten in Amerika, op welk land deze Koloniën voor het grootste gedeelte waren aangewezen, zeer vele belemmeringen in den weg. Deze moeilijkheden bestonden in: het verbod, tot invoer van sommige producten, terwijl van de overige slechts zeer beperkte hoeveelheden werden toegelaten; het weigeren van licenties voor den invoer van door Amerikaansche handelaars vóór het instellen der rantsoeneering op contract gekochte, doch nog niet betaalde goederen; de trage verstrekking van invoervergunningen in het algemeen, waardoor dikwerf uitvarende schepen geen volle lading konden verkrijgen of den datum van hun vertrek aanzienlijk moesten vertragen en ten slotte de onzekerheid geschapen door de voortdurende veranderingen en aanvullingen van de voorschriften der War Trade Board, die bovendien nog eischte dat de belading der schepen nog eens, in haar geheel aan haar fiat zou worden onderworpen. Het zal niet moeilijk vallen zich eene voorstelling te maken van den fnuikenden invloed die een en ander op het zakenleven hier had. Het mocht echter ten

slotte gelukken de Amerikaansche autoriteiten in vele gevallen tot andere inzichten te brengen en daardoor de bedreiging van stagnatie van het rechtstreeksche verkeer met de Vereenigde Staten te bezweren.

„In eigen land stonden aan de organisatie van den uitvoer evenzeer vele hindernissen in den weg. Allerwegen stuitte men op verdeeldheid van inzichten, onderlinge concurrentie en wantrouwen. De steeds krachtiger organisatie van het buitenland, het gemis aan gevoel van saamhoorigheid der Indische producenten en handelaren, het gebrek aan scheepsruimte, alle deze factoren leidden slechts tot hetzelfde gevolg, n.l. verminderde afzet tegen steeds verder afbrokkende prijzen. Zelfs onder dusdanige omstandigheden, welke de schaduwen van het spook van ontreddering der cultures voor zich uitwierpen, kon men niet tot de zoo hoog noodige samenwerking geraken. Er vormde zich wel, het zij gezegd, allengs een steeds grootere kring van bereidwilligen, doch er bleven tegelijkertijd nog vele onwilligen die de zoo zeer geliefde vrijheid van beweging niet wenschten prijs te geven. Het was een alleszins betreurenswaardig verschijnsel dat dezulken maar niet konden of wilden inzien dat er een noodtoestand stond geboren te worden, die veler ondergang zou beteekenen, indien daartegen niet eendrachtig krachtig front werd gemaakt.

(Wordt vervolgd.)

Stand der cultures en uitvoer gedurende het tweede kwartaal 1919 in Suriname.¹⁾

De weersomstandigheden waren voor de meeste cultures vrij gunstig. De stand der cacao is thans over 't algemeen bevredigend. De cacao-thrips veroorzaakten op verschillende plantages en gronden schade aan 't gewas. Zooals zich liet aanzien is de verkregen hoofdoogst beneden dien van het vorige jaar en zijn de vooruitzichten op een napluk nog onzeker.

De Liberia-koffie staat er over 't geheel genomen zeer goed voor. Tengevolge van den laten bloei der boomen, zal de hoofdoogst grootendeels in de eerste maanden van 1920 verwacht kunnen worden. De stand van het suikerriet is bevredigend, die van het in de laatste maanden van 1918 geplante jonge riet goed te noemen. De uitvoer der voornaamste producten over het 2e kwartaal van 1919 bedroeg in vergelijking met dien van 1918:

		2e kw. '19	2e kw. '18
Balata	K.G.	30.288	114.006,5
Cacao	„	699.136,5	1.247.289
Koffie	„	1.124.717	622
Maïs	„	222.782	—
Suiker	„	193.530	1.263.905
Rum	L.	94.902	164.019
Huiden	K.G.	10.923	—
Hout	M ³ .	122,5	98
Letterhout	K.G.	642	6.245
Goud	Gram	167.668,6	—

Tengevolge van de meer geregelde scheepvaartverbinding met Nederland kon de opgeschuurde Liberia-koffie van den oogst 1917 en 1918 grootendeels reeds verscheept worden en kunnen de planters hunne producten uitvoeren.

¹⁾ Zie pag. 624.

OVERZICHT VAN TIJDSCHRIFTEN.

Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft. — Tübingen, 1919. 2es Heft.

H. Chr. Göbel, Arbeitsstättenwanderungen; Wernburg, Zum Begriff des politischen Verbrechens in den Auslieferungsverträgen; J. St. Lewinski, Das System David Ricardos; H. Fehlinger, Produktionskosten und Produktionsertrag der Industrie der Vereinigten Staaten von Amerika; R. Deumer, Genossenschaftliche Literatur; E. Schultze, Der holländische Schiffbau.

Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik. — Jena, Juli 1919. 113. Band — III. Folge, 58. Band.

G. Jahn, Die Umbildung im Kohlenbergbau; N. Post, Die wirtschaftliche Bedeutung Deutsch-Oester-

reichs; *R. Hennig*, Die Schädigung der europäischen Seegeltung durch den Weltkrieg; *H. Praesent*, Kriegsmässige Volkszählungen im Generalgouvernement Warschau und die Bevölkerungszahl in Kongress-Polen.

Schmollers Jahrbuch. — München, 43e Jaargang, 3e Heft.

G. von Below, Die Entstehung des modernen Kapitalismus und die Hauptstädte; *H. Ritter von Srbik*, Die Wiener Revolution des Jahres 1848 in sozialgeschichtlicher Beleuchtung; *K. Oldenberg*, Aushungerungskrieg; *G. Brodnitz*, Die Wirtschaftsblockade im Weltkrieg; *O. Engländer*, Fragen des Preises; *Büchling*, Die Elemente der Hegelschen Geschichts- und Rechtsphilosophie im Marxismus; *Eugen Würzburger*, Neue Bevölkerungssorgen; *O. Auhagen*, Bedeutung und Aussichten des deutschen Zuckerrübenbaues nach dem Kriege vom Standpunkte der Volkswirtschaft; *H. Meyer*, Zur Frage des Getreidemonopols; *M. Kohl*, Das landwirtschaftliche Genossenschaftswesen im Grossherzogtum Luxemburg; *G. Sievers*, Verhütung von Rechtsstreitigkeiten in Handel und Gewerbe; *W. von Geldern*, Ausnahmegesetze.

The Journal of political Economy. — Chicago, Juli 1919.

W. Notz, The Webb Law, its scope and operation; *P. H. Douglas*, Plant administration of labor; *Edw. G. Nourse*, The place of agriculture in modern industrial Society II; *M. W. Watkins*, Commercial Banking and capital formation.

Journal of the Royal Statistical Society. — Londen, Januari 1919.

L. Darwin, Eugenics in relation to economics and statistics; *J. Brownlee*, Notes on the biology of a life-table; *Greenwood*, A note on German and English war-time diets.

Id. — Londen, Maart 1919.

H. Samuel, The taxation of the various classes of the people; *Greenwood*, Problems of industrial organisation; *Prof. F. Y. Edgeworth*, Psychical research and statistical method.

Id. — Londen, Mei 1919.

G. Diouritch, A survey of the development of the servian nation; *A. L. Bowley*, The measurement of changes in the cost of living; *H. L. Moore*, Crop-cycles in the United Kingdom and in the United States.

Revue internationale de Sociologie. — Parijs, Mei-Juni 1919.

E. Renan, Après la guerre (1871); *E. Varagnac*, Emilio Castelar; *Chr. Beck*, La main.

Bank-Archiv. — Berlijn, 15 Juni 1919.

Das Gutachten der deutschen Finanzkommission zu den gegnerischen Friedensbedingungen; *Dr. Fr. Bendixen*, Englands Währung.

Id. — Berlijn, 15 Juli 1919.

M. Steinthal, Zur Vermögensabgabe; *A. Moser*, Uebergang der Börse von der Kriegs- zur Friedenswirtschaft; *D. K. Elster*, Kriegs-anleihen und Finanznot.

Die Bank. — Berlijn, Juli 1919.

A. Lansburgh, Die Hebung des Volkseinkommens; *L. Eschwege*, Der Weg zum Auslandskredit; *Dr. G. Günther*, Steuerflucht und Bankgeheimnis.

The Bankers' Magazine. — Londen, Augustus 1919.

After the war; Peace problems; Progress of banking in Great Britain and Ireland during 1918.

Technik und Wirtschaft. — Berlijn, Augustus 1919.

K. Wienecke, Staatsbahnorganisation und Wirt-

schaftsleben; *Mattern*, Landwirtschaft, Uferanlieger und Schifffahrt bei Herstellung von Wasseraufspeicherungen; *D. Schäfer*, Die Rohstofflage unserer Industrie; *E. Spordeder*, Die volkswirtschaftliche Ausbildung der Techniker; *K. Klein*, Demokratie, Verwaltungsreform und Technik.

Annales de Géographie. — Parijs, 15 Juli 1919.

L. Gallois, La paix de Versailles. Les nouvelles frontières de l'Allemagne; *P. Vidal de la Blache*, La frontière de la Sarre, d'après les traités de 1814 et de 1815; *L. Gallois*, Le bassin houiller de la Sarre; *L. Gallois*, La répartition de la population dans le bassin de la Sarre et les régions environnantes; *J. Blanche*, De Meknès aux sources de la Moulouya; Essai d'exploration aérienne au Maroc.

The Geographical Journal. — Londen, Augustus 1919.

A. de C. Sowerly, The exploration of Manchuria; *A. Stein*, Marco Polo's account of a Mongol Inroad into Kashmir.

De Indische Gids. — Amsterdám, 1 Augustus 1919.

Han Tiauw Tjong, Chineezen op Java en het Nederlandsch onderdaanschap; *Oei Kiauw Pik*, De Chineezen en het Nederlandsch onderdaanschap; *Dr. S. H. Koorders*, Natuurmonumenten; *Prof. A. te Wechel*, De wonde plek bij het boschwezen in N.-I.; *M. van Geuns*, Het oosten in vogelvlucht, van Boeddha tot de Groot-Mogols.

REGEERINGSMAATREGELEN OP HANDELSGEBIED.

Duurte. Bij Kon. besluit van 23 Augustus j.l. is, onder voorzitterschap van Prof. Mr. Dr. G. W. J. Bruins, ingesteld een Staatscommissie, die een onderzoek heeft in te stellen inzake de bestaande duurte van de voornaamste levensbehoeften, na te gaan of en in hoeverre door regeeringsmaatregelen of anderszins algemeene prijsstijging kan worden tegengegaan of althans voor bepaalde artikelen beperkt en eventueel daartoe strekkende voorstellen te doen.

Uitvoer van vee. Uitvoervergunningen voor melk- en kalfvee en dragende vaarzen zullen voorshands niet worden verleend. Consenten tot een beperkt aantal zullen voorloopig enkel nog worden verleend voor jongvee zonder breede tanden.

Uitvoer schapen- en kalfsafvallen. De N.U.M. kan uitvoervergunningen endosseeren voor voorraden gezouten en bevroren schapen- en kalfsafvallen. De uitvoer dezer producten is slechts tot uiterlijk 30 September geoorloofd.

Uitvoer tuinbouwzaden. Onder intrekking zijner beschikking van 20 Augustus j.l. heeft de Minister van Landbouw met ingang van 6 September tot nadere aankondiging dispensatie verleend van de verboden van uitvoer van tuinbouwzaden, met uitzondering van de zaden van de diverse koolsoorten, rapen, knollen, krotten en snijbiet.

Uitvoer oud papier. De termijn, gedurende welken de uitvoer van bepaalde soorten en hoeveelheden oud papier werd toegestaan, is verlengd tot 15 December a.s.

Kunstmest. In verband met de nog aanwezige voorraden en de vooruitzichten voor nieuwen aanvoer bestaat de mogelijkheid, dat grootendeels in de behoefte aan Chilisalpeter zal kunnen worden voorzien. Omtrent den aanvoer van andere stikstofhoudende meststoffen bestaat geen zekerheid; alleen aanvoer van een hoeveelheid Norge-salpeter is verzekerd. De aanvoer van Thomasslakkenmeel is onzeker; van kalizouten mag een genoegzame aanvoer verwacht worden. De aanvoer van ruwe fosfaten gaat met groote moeilijkheden gepaard. In het algemeen is een

belangrijk tekort aan fosforzuurhoudende meststoffen te verwachten.

De Kunstmestcommissie heeft ook bekend gemaakt, dat tengevolge van moeilijkheden bij aanvoer van grondstoffen voor den aanmaak van superfosfaat, de nabestellingen van superfosfaat voor de herfstbemesting niet kunnen worden uitgevoerd.

MAANDCIJFERS.

EMISSIES IN AUGUSTUS 1919.

Provinc. en Gemeentelijke leeningen f	2.025.389,—
zijnde:	
Schouwen f 200.000,— 5½ % obl. à 100 %.	
Eindhoven f 1.650.000,— 5½ % obl. à 99 %.	
Waspik f 16.000,— 5 % obl. à 95 %.	
Purmerend f 86.500,— 5 % obl. à 98 %.	
Duurswold f 91.000,— 5 % obl. à 101,01 %.	
Bank- en Crediet-instellingen	850.000,—
zijnde:	
Handels- en Landbouwb. f 500.000,— aand. à 110 %.	
Comm. Bankverein. Slavenburg & Co. f 250.000,— aand. à 120 %.	
Industriele Ondernemingen	2.617.500,—
zijnde:	
N. V. Algem. Nederlandsch-Indische Electriciteit-Mij. f 1.000.000,— aand. à 125 %.	
N. V. „IJschwerf“ f 350.000,— aand. à 105 %.	
N. V. Industriele Maatschij. „Hera“ f 1.000.000,— 6 % cum. pref. winstd. aand. à 100 %.	
Cultuurondernemingen, Handelsverenigingen en Handelsvenn.	8.010.130,—
zijnde:	
Amsterdamsch Kantoor voor Indische Zaken f 750.000,— 7 % cum. pref. winstd. aand. à 103½ %.	
f 250.000,— aand. à 127½ %.	
N. V. Internationale Tabakshandel-Maatschappij f 500.000,— aand. à 285 %, f 500.000,— 7 % cum. pref. winstd. aand. à 112 %.	
N. V. Handelsvereniging „Onderling Belang“ f 500.000,— aand. à 115 %.	
N. V. Juidische Handels-Compagnie f 1.000.000,— aand. à 175 %.	
N. V. Zaadhandel en Zaaideelt v/h. A. Hobbel f 144.000,— aand. à 112 %.	
N. V. Cultuur-Maatschappij „Pasoe-mah“ f 200.000,— aand. à 100 %.	
N. V. Mij. tot Exploitatie der Cultuur-Ondernemingen van E. Moormann & Co. f 2.137.000,— 6 % cum. pref. winstd. aand. à 105 %.	
Totaal	f 13.503.019,—

Totaal der emissies in Januari	f 351.300.909,—
Februari	32.726.200,—
Maart	35.629.547,50
April	16.512.875,—
Mei	42.243.720,—
Juni	80.519.075,—
Juli	277.824.815,—
Augustus	13.503.019,—
Algemeen Totaal	f 850.260.160,50

terwijl voorts ook hier te lande gelegenheid bestond tot inschrijving op de uitgifte van £ 4.066.321 aandelen Shell Transport & Trading Co. à 100 %.

Bovendien:

f 48.150.000,— 3/m. Schatkistpromessen	à f 991,056
„ 29.010.000,— 6/m. „	„ 982,50
„ 2.840.000,— 4½ % Schatkistbiljetten	„ 1007,50

PRODUCTIE DER KOLENMIJNEN. *)

(Ontleend aan „Maandschrift Centraal Bureau Statistiek“)

Naam van de Mijn	Juni		Juli	
	1919	1918	1919	1918
<i>Staatsmijnen.</i>				
„Wilhelmina“	48.318	50.991	51.993	45.135
„Emma“	50.378	62.954	57.020	52.091
„Hendrik“	23.818	15.432	29.994	14.753
Totaal	122.514	129.377	139.007	111.979
<i>Particul. mijnen.</i>				
Domaniale mijn	37.703	37.956	43.997	38.172
Mijn Laura en Vereniging	40.682	39.100	49.300	31.600
Oranje-Nassau mijnen	57.871	73.897	69.236	69.321
Mijn Willem Sophie	12.673	20.163	15.300	19.500
Totaal	148.929	171.116	177.833	158.593
Totaal generaal	271.443	300.494	316.840	270.572

*) In tonnen.

Het „Maandschrift“ teekent bij de cijfers aan: zoals uit deze cijfers blijkt, was de productie in Juli groter dan in elk der voorafgaande maanden van 1919. Ook werd belangrijk meer geproduceerd dan in Juli 1918, waarbij men echter bedenke, dat toen het heerschen van de „Spaansche griep“ onder de mijnwerkers de productie zeer benadeelde.

RIJKSPOSTSPAARBANK.

JULI	1917	1918	1919
Inlagen	f 8.565.541	f 8.755.996	f 12.868.632
Terugbetalingen	5.966.882	7.582.168	10.236.407
Tegood der inleggers op ultimo	212.892.954	225.786.992	258.921.028
Nom. bedr. der uitst. staatsschuldboekjes op ultimo	27.623.250	30.821.650	35.840.250
Spaarbankboekjes:			
Aantal nieuw uitgegeven	10.300	11.893	14.753
Aantal geheel afbetaald	6.288	5.987	7.802
Aantal uitstaande op ultimo	1.748.816	1.792.487	1.866.875

NEDERLANDSCHE HANDELSSTATISTIEK.

In het vorig nummer namen wij de, naar producten alphabetisch gerangschikte, cijfers van in- en uitvoer in de maanden Januari tot Juni 1918 en 1919 op.

De afleveringen van de maandstatistiek — zooals deze worden uitgegeven door het Centraal Bureau voor de Statistiek, alwaar eene indeeling in 15 groepen is toegepast — vermelden bij ieder artikel hoeveel daarvan is uitgevoerd naár of ingevoerd uit de landen, waarmede de aanzienlijkste handelsbeweging heeft plaats gevonden. Wij hebben nu voor een aantal belangrijke landen een totaalcijfer berekend, respectievelijk onderscheiden naar de indeeling: a. voedings- en genotmiddelen; b. grondstoffen en halfabrikaten; c. bewerkte artikelen en voor de som van alle goederen samen, voor het eerste halfjaar van de respectieve jaren 1918 en 1919.

Niet alle goederen, waarvan in- of uitvoer plaats gevonden heeft zijn in de gepubliceerde statistiek opgenomen. Het zou derhalve slechts aanleiding moeten geven tot onjuiste conclusies door van de aldus door ons gegroepede cijfers totalen te berekenen. De onderlinge vergelijking van de jaren 1918 en 1919 kan evenwel zonder bezwaar geschieden.

Artikelen	EERSTE HALFJAAR			
	Invoer		Uitvoer	
	1918	1919	1918	1919
Aardappelen	15	181	72	154.831
Aardappelmeel	0	21	2	882
Aardewerk en porselein	6.179	3.038	1.005	5.797
Bier	91	19	365	985
Boter	17	6	2.432	5.218
Cacao	1	172	172	458
Cement en tras	66.143	76.986	1	6
Chemische producten ¹⁾	10.087	12.182	610	2.258
Chilisalpeter	1.128	133.983	0	1
Chocolade	0	13	87	245
Copra	107	1.856	0	0
Eieren	0	0	1.204	2
Garens van katoen	43	7.978	2	202
„ van wol	2	140	0	2
„ van vlas, hennep	54	207	24	260
Gedistilleerd	5	1.200	1.824	5.002
Gerst	1.500	49.273	0	54
Gist	0	1	963	321
Glas en glaswerk	7.164	5.139	1.939	9.098
Haver	7	13.065	0	98
Hout ²⁾	139.555	297.253	27	13.303
Huiden en vellen	229	2.653	269	6.763
Kaarsen	0	64	1	5
Kaas	—	—	12.516	4.801
Katoen (ruwe)	0	11.724	0	1
Kinabast	0	72	255	36
Kleurstoffen	46	188	0	37
Klinknagels	706	3.944	4	181
Koffie	1.016	22.234	0	19
Koper en koperwerk	165	2.041	0	3
Leder	0	27	—	—
Lijnolie	0	970	1	2.737
Lijnzaad	0	11.838	4.532	1.138
Lood en loodwerk	0	3.053	0	5
Machines	15.473	31.966	481	15.265
Mais	202	21.487	0	13
Manufacturen ³⁾ n.a.g.	2	630	—	—
„ modewaren	146	403	—	—
„ onderkleding	19	278	—	—
„ dekens van wol	0	0	0	63
Margarine ⁴⁾	47	66	2.432	1.048
Palmpitten	0	4.575	0	0
Papier	7.859	9.042	29.237	49.929
Petroleum	11	66.048	6	4.497
Rails enz.	1.138	15.930	3	537
Rijst	7.830	12.651	0	14
Rijwielen	76	332	—	—
Rogge ⁵⁾	8	21.251	3	133
Runderen ⁶⁾	0	0	2.437	8.894
Schape ⁶⁾	0	0	0	828
Sigaren en sigaretten	25	957	1.845	2.572
Staal- en ijzerwerk ⁷⁾	12.747	11.966	243	5.924
Steenkolen enz.	834.113	1.483.186	45.291	39.314
Suiker, basterd	0	0	0	0
„ beetwortel (ruwe)	0	0	13.018	932
„ riet (ruwe)	0	9.665	—	—
Tabak	100	13.591	3.263	141
Tarwe ⁸⁾	19	255.346	448	6.617
Thee	0	10.689	—	—
Tinblokken	0	323	0	0
Varkens ⁹⁾	0	0	2	207
Visch	9.342	2.074	5.484	49.563
Vlas	13	1	2.438	3.093
Vleesch	3	10.744	220	14.009
Vruchten ⁸⁾	0	1.080	277	1.695
Wijn	559	12.595	2	1.395
Wol	57	2.751	0	31
Weefs. en stoffen ⁹⁾ v. zijde	36	121	—	—
„ van katoen	82	3.746	267	3.619
„ van vlas, hennep	1	55	1	16
„ laken enz.	0	640	0	529
„ flanel	0	8	0	3
IJzer en staal (ruw)	12.269	27.455	1	189
„ plaat- en smeed-	49.956	173.775	1	59
„ buizen	1.138	9.166	14	433
Zink en zinkwerk	269	2.044	21	448
Zout	71.021	33.568	1	1.802

¹⁾ Geen verwaren, soda of potasch. ²⁾ Geen verhout. ³⁾ Zie ook Weefsels. ⁴⁾ Geen ruwe margarine. ⁵⁾ Incl. bloem en meel naar verhouding 3:4. ⁶⁾ Stuks. ⁷⁾ Zie ook IJzer. ⁸⁾ Ook gedroogd, maar geen zuidvruchten. ⁹⁾ Zie ook manufacturen.

Landen	EERSTE HALFJAAR			
	Invoer		Uitvoer	
	1918	1919	1918	1919
I. Voedings- en genotmiddelen				
Ned. O.-Indië	56	34.531	35	5.154
Ned. W.-Indië	49	3.085	0	21
Suriname	155	292	17	89
Duitschland	143	194	17.112	198.765
België	21	16.608	2.869	28.034
Frankrijk	286	4.454	948	1.138
Groot-Brittan. en Ierland	618	13.881	24.736	11.111
Oostenr.-Hong.	44	37	2.073	7.390
Rusland (Europ.)	0	0	0	215
Zwitserland	29	1.147	2.675	174
Zweden	0	0	2.107	841
Noorwegen	9.336	1.493	354	217
Denemarken	49	0	1.049	41
V. S. v. N.-Amerika	265	271.791	45	141
Argentinië	58	61.363	28	83
Brazilië	219	6.333	0	51
Chili	3	0	9	0
Unie Z.-Afrika	0	0	73	51
Br.-Indië	0	0	7.925	0
II. Grondstoffen en halfabrik.				
Ned. O.-Indië	94	16.949	7	1.257
Ned. W.-Indië	0	0	0	0
Suriname	0	65	0	4
Duitschland	927.664	649.285	3.188	15.296
België	15.282	892.212	31	23.202
Frankrijk	1	208	0	4.602
Groot-Brittan. en Ierland	102.100	387.895	5.309	23.317
Oostenr.-Hong.	14.450	1.878	0	5
Rusland (Europ.)	0	26.625	0	800
Zwitserland	20	0	146	105
Zweden	93.313	87.697	299	225
Noorwegen	607	2.632	214	170
Denemarken	0	726	2	73
V. S. v. N.-Amerika	403	260.872	44.071	15.775
Argentinië	105	11.762	0	2.375
Brazilië	0	637	0	0
Chili	1.128	80.006	0	0
Unie Z.-Afrika	0	0	0	0
Br.-Indië	0	0	10	0
III. Bewerkte artikelen.				
Ned. O.-Indië	10	32	46	26.969
Ned. W.-Indië	0	0	0	0
Suriname	0	0	8	196
Duitschland	52.271	79.024	8.131	1.859
België	3.583	4.289	330	10.860
Frankrijk	8	384	731	4.028
Groot-Brittan. en Ierland	1.017	16.630	18.958	39.713
Oostenr.-Hong.	1.555	773	532	109
Rusland (Europ.)	0	0	7	1
Zwitserland	969	2.669	100	407
Zweden	4.307	5.940	169	37
Noorwegen	4.533	5.579	731	364
Denemarken	535	349	389	1.100
V. S. v. N.-Amerika	76	7.332	182	2.802
Argentinië	0	0	471	932
Brazilië	0	0	125	231
Chili	0	0	0	0
Unie Z.-Afrika	0	0	159	75
Br.-Indië	0	0	55	0
Totaal der drie groepen.				
Ned. O.-Indië	160	51.512	88	33.380
Ned. W.-Indië	49	3.085	0	21
Suriname	155	357	25	289
Duitschland	980.078	728.503	28.431	215.920
België	18.886	913.109	3.221	62.096
Frankrijk	295	5.046	1.679	9.768
Groot-Brittan. en Ierland	103.735	418.406	49.003	74.141
Oostenr.-Hong.	16.049	2.688	2.605	7.504
Rusland (Europ.)	0	26.625	7	1.016
Zwitserland	1.018	3.816	2.921	686
Zweden	97.620	93.637	2.575	1.103
Noorwegen	14.476	9.709	1.299	751
Denemarken	584	1.075	1.440	1.214
V. S. v. N.-Amerika	744	539.995	44.298	18.718
Argentinië	163	73.125	499	3.390
Brazilië	219	6.970	125	282
Chili	1.131	80.006	9	0
Unie Z.-Afrika	0	0	992	126
Br.-Indië	0	0	7.990	0

STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN.

N.B. *** beteekent: Cijfers nog niet ontvangen.

GELDKOERSEN.

BANKDISCONTO'S.

	6 September 1919	20 Juli 1914
Ned. (Disc. Wissels.	4 1/2 sedert 1 Juli '15	3 1/2 sedert 23 Mrt. '14
Bel. Binn. Eff.	4 1/2 " 1 " '15	4 " 23 " '14
Bank (Vrsch. in R.C.	5 1/2 " 19 Aug. '14	5 " 23 " '14
Bank van Engeland	5 " 5 Apr. '17	3 " 29 Jan. '14
Duitsche Rijksbank	5 " 23 Dec. '14	4 " 5 Febr. '14
Bank van Frankrijk	5 " 21 Aug. '14	3 1/2 " 29 Jan. '14
Oostenr. Hong. Bk.	5 " 12 Apr. '15	4 " 12 Mrt. '14
Nat. Bank v. Denem.	5 1/2 " 4 Jan. '19	5 " 6 Febr. '14
Zweedsche Rijksbk.	6 " 13 Juni '19	4 1/2 " 6 " '14
Bank v. Noorwegen	5 1/2 " 11 Mei '19	4 1/2 " 11 " '14
Zwitserse Nat. Bk.	5 " 21 Aug. '19	3 1/2 " 19 " '14
Belgische Nat. Bk.	4 " 12 Juni '19	4 " 30 Jan. '14
Bank van Spanje ..	4 " 22 Mrt. '17	4 1/2 " 24 Sept. '03
Bank van Italië ..	5 " 10 Jan. '18	5 " 9 Mei '14
Feder. Res. Bk. N.Y.	3 1/2-4 1/2	—
Javasche Bank....	3 1/2 " 1 Aug. '09	3 1/2 " 1 Aug. '09

OPEN MARKT.

Data	Amsterdam		Londen	Berlijn	Parijs	N. York
	Part. disconto	Prolongatie				
5 Sept. '19	3 3/8	4	3 5/8 ²⁾	4-5/8	—	5 1/2-6
1-5 S. '19	3 3/4-7/8 ¹⁾	4	3 1/2	4-5/8	—	4 1/2-6
25-29 A. '19	3 3/4-4	4-5	3 5/8	4-5/8	—	5 1/2-6
17-22 A. '19	4 1/8	5	3 5/8	4-5/8	—	3 1/2-6
2-7 S. '18	2 1/4-3	2 3/4-3	3 17/32	4-5/8	—	5 1/2-6
3-8 S. '17	1 7/8-2	2 1/2	4 23/32	4-5/8	—	3-6
20-24 Juli '14	3 1/8-3 1/8	2 1/4-3 1/4	2 1/4-3 1/4	2 1/8-1 1/2	2 3/4	1 3/4-2 1/2

¹⁾ Het particulier disconto der gemeentewissels was in de afgelopen week 1/8-1/4 pCt. hooger. ²⁾ Noteering van 6 September.

WISSELKOERSEN.

WISSELMARKT.

De koers voor Londen loopt in de laatste weken weder regelmatig terug, zoodat in betrekkelijk korten tijd een daling van bijna 6 pCt. plaats vond. Ook Parijs en België hebben onder gestadig aanbod te lijden, ca. 32.60 en ca. 31.60. Marken waren eveneens weder sterk aangeboden. Vooral Vrijdag werden geweldige bedragen verhandeld. In een kwartier tijds werd ter beurze te Rotterdam circa 12 millioen mark verhandeld. Desniettenstaande bleef de koers zich tamelijk handhaven en was de geheele daling betrekkelijk gering. Daar echter heden alle buitenlandsche noteeringen bijzonder flauw afkwamen, was bij veel kleineren omzet de daling beduidend grooter. Ook Weenen brokkelt gestadig af, ca. 5.—. Dollars blijven nog steeds goed gevraagd. De koers blijft echter zeer stationnair, ca. 2.68 à 2.69. Ook de neutrale wissels ondergaan niet veel verandering; alleen Noorwegen was aanmerkelijk lager. Buenos Aires ca. 114.—. Indië beduidend vaster 100 1/4 à 100 3/4.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	Londen ^{*)}	Parijs ^{*)}	Berlijn ^{*)}	Weenen ^{*)}	Brussel ^{**)}	New York ^{**)}
2 Sept. 1919..	11.28	33.02 1/2	12.27 1/2	5.50	32.10	2.68 1/4
3 " 1919..	11.27 1/2	32.70	12.10	5.50	31.90	2.68 1/4
4 " 1919..	11.26	32.95	12.12 1/2	5.50	32.15	2.68 1/4
5 " 1919..	11.25 1/2	32.70	12.—	5.25	31.77 1/2	2.68 1/4
6 " 1919..	11.24 1/2	32.65	11.80	5.10	31.72 1/2	2.68 3/4
7 " 1919..	—	—	—	—	—	—
Laagste d. w. ¹⁾	11.22	32.50	11.75	5.10	31.60	2.67 1/2
Hoogste " " ¹⁾	11.30	33.35	12.55	5.50	32.20	2.67 3/4
28 Aug. 1919..	11.32	33.50	12.40	5.70	32.27 1/2	2.69
21 " 1919..	11.32 1/2	33.20	12.—	5.40	31.70	2.70 1/2
Muntpariteit..	12.10 5/8	48.—	59.26	50.41	48.—	2.48 3/4

^{*)} Noteering te Amsterdam. ^{**)} Noteering te Rotterdam. ¹⁾ Particuliere opgave.

Data	Stockholm ^{*)}	Kopenhagen ^{*)}	Christiania ^{*)}	Zwitserland ^{*)}	Spanje ¹⁾	Bataavia ¹⁾ telegrafisch
2 Sept. 1919	65.50	59.52 1/2	61.90	47.10	51.—	100 1/2/100 3/4
3 " 1919.	65.50	58.55	61.80	47.40	51.50	100 1/2/100 3/4
4 " 1919	65.60	58.65	61.50	47.60	51.50	100 1/2/100 3/4
5 " 1919	65.55	58.70	61.50	47.30	51.50	100 1/2/100 3/4
6 " 1919	65.60	58.80	61.40	47.30	51.—	100 1/2/100 3/4
7 " 1919	—	—	—	—	—	—
L'ste d. w. ¹⁾	65.30	58.30	61.30	46.95	50.50	100 1/4
H'ste " " ¹⁾	65.70	58.90	62.10	47.65	52.—	100 3/4
28 Aug. 1919	65.75	58.30	61.90	47.45	50.75 ²⁾	99 3/4-100 3/4
21 " 1919	65.75	58.50	62.40	47.70	53.— ³⁾	99 3/4-100 3/4
Muntpariteit	66.67	66.67	66.67	48.—	48.—	100

^{*)} Noteering te Amsterdam. ¹⁾ Particuliere opgave. ²⁾ Noteering v. 29 Aug. ³⁾ idem van 22 Augustus.

KOERSEN TE NEW YORK.

Data	Cable Londen (in \$ per £)	Zicht Parijs (in frs. p. \$)	Zicht Berlijn (in cents p. 4 Rm.)	Zicht Amsterd. (in cents per gld.)
6 Sept. 1919	4.14.50	8.37	nom.	37
Laagste d. week..	4.14.50	8.12	nom.	37
Hoogste " " ..	4.19.50	8.37	nom.	37
29 Aug. 1919	4.21.25	8.06	nom.	37 1/8
23 " 1919	4.20.75	8.08	nom.	36 3/4
Muntpariteit....	4.86.67	5.18 1/4	95 1/4	40 3/16

KOERSEN VAN DE VOLGENDE PLAATSEN OP LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	23 Aug. 1919	30 Aug. 1919	Tijdperk 1-6 Sept. 1919		6 Sept. 1919
				Laagste	Hoogste	
Alexandrië ..	Piast. p. £	97 17/32	97 7/32	97 17/32	97 17/32	97 17/32
*B. Aires ¹⁾ ..	d.p.gd.pes.	54 11/16	54 3/4	54 13/16	55 3/8	55 1/2
Calcutta	sh/d.p.rup.	1/10 3/4	1/10 3/4	1/10	1/10 1/8	1/10 3/4
Hongkong ...	id. p. \$	3/10	3/11 1/4	3/11 1/4	4/1 1/4	4/10 1/2
Lissabon	d. p.escudo	26 1/8	27	26 1/8	27 1/4	26 3/4
Madrid	Peset. p. £	21.95	22.19	21.65	22.18	22.03
*Montevideo ¹⁾	d.p.peso	57 1/2	57 1/2	57 1/4	57 7/8	57 3/8
Montreal	\$ per £	4.38 1/8	4.36	4.29 1/2	4.35 3/8	4.29 3/4
*R.d.Janeiro..	d.p.milr.	14 7/16	14 9/32	14 7/16	14 13/32	14 7/16
Rome	Lires p. £	89.95	40.81	40.00	40.70	40.61
Shanghai ...	sh/d.p.tael	5/10 1/8	5/9	5/10	6	6
Singapore ...	id. p. \$	2/4 7/32	2/4 7/32	2/4 1/8	2/4 1/10	2/4 7/32
*Valparaiso..	d.p.pap.p.	9 31/32	9 31/32	10 1/32	10 1/8	10 3/32
Yokohama ..	sh/d.p.yen	2/4 7/10	2/4 7/10	2/4 1/8	2/5	2/4 7/8

* Koersen van den dag voorts gaande aan de data in het hoofd vermeld. ¹⁾ Telegrafisch transfert.

GOUD EN ZILVER.

Sedert 29 Juli 1918 worden de dagelijksche ontvangsten en onttrekkingen van goud door de Bank van Engeland tijdelijk niet bekend gemaakt.

NOTEERING VAN ZILVER.

	Noteering te Londen	te New York
6 Sept. 1919.....	61 ¹⁾	111 3/4
29 Aug. 1919.....	58	108 3/4
23 " 1919.....	60 3/8 ²⁾	113 1/4
16 " 1919.....	59 3/8	112 3/8
7 Sept. 1918.....	49 1/2	101 1/8
8 Sept. 1917.....	49	96 3/8
20 Juli 1914.....	24 1/2/16	54 1/8

¹⁾ Noteering van 5 September. ²⁾ id. van 22 Augustus.

N. U. M.

Weekstaat der Nederlandsche Uitvoermaatschappij. Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Bankiers	Buitenl. Schatkisbilj.	Debet Diverse reken. ¹⁾	5 pCt. Schuld-brieven	Credit Diverse reken. ¹⁾
5 Sept. 1919..	1.916	58.650	1.322	17.164	42.128
30 Aug. 1919..	1.481	58.650	1.319	17.164	41.760
21 " 1919..	3.810	58.650	1.249	17.164	41.402
14 " 1919..	3.747	58.650	1.216	17.164	41.332
5 Sept. 1918..	1.599	43.100	60.300	14.405	85.750

¹⁾ Beide rekeningen omvatten, behalve garantiewissels in portefeuille, tot het bedrag der buitenl. schatkisbiljetten, in hoofdzaak garantiewissels in depôt bij de Ned. Bank.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 6 Sept. 1919.

Activa.

Binnenl. Wis- sels, Prom. enz. in disc.	H.-bk. f 89.860.827,95 B.-bk. „ 1.607.414,97 Ag.sch. „ 31.351.051,70	f 122.819.294,62
Papier o. h. Buitenl. in disconto	Idem eigen portef. f 44.293.940,—	
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel.	„ —	44.293.940,—
Beleeningen incl. vrsch. in rek.-crt. op onderp.	H.-bk. f 143.612.614,68 1/2 B.-bk. „ 11.985.146,25 Ag.sch. „ 64.552.743,30 1/2	f 220.150.504,24
Op Effecten	f 214.916.904,24	
Op Goederen en Spec.	„ 5.233.600,—	220.150.504,24
Voorschotten a. h. Rijk	„ 13.525.417,37	
Munt en Muntmateriaal	Munt, Goud f 56.511.275,— Muntmat., Goud „ 575.075.894,63	f 631.587.169,63
Munt, Zilver, enz.	„ 5.801.079,98 1/2	
Muntmat., Zilver	„ —	637.388.249,61 1/2
Effecten	Bel. v. h. Res.fonds. f 4.533.607,50 id. van 1/5 v. h. kapit. „ 3.954.588,87 1/2	8.488.196,37 1/2
Geb. en Meub. der Bank	„ 3.312.000,—	
Diverse rekeningen	„ 52.594.671,32	
		f 1.102.572.273,54

Passiva.

Kapitaal	f 20.000.000,—
Réservefonds	„ 5.000.000,—
Bankbiljetten in omloop	„ 1.003.949.570,—
Bankassignatiën in omloop	„ 1.641.750,31
Rekening-Courant saldo's:	
Van het Rijk	f —
Van anderen	„ 64.568.925,90
Diverse rekeningen	„ 7.412.027,33
	f 1.102.572.273,54
Beschikbaar metaalsaldo	f 422.589.369,66 1/2
Op de basis van 1/5 metaaldekking	„ 208.557.320,42 1/2
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is	„ 2.112.946.845,—
Verschillen met den vorigen weekstaat:	
Disconto's	Meer 11.169.930,27 Minder 167.839,—
Buitenlandsche wissels	167.839,—
Beleeningen	16.496.864,65
Goud	4.005.712,96
Zilver	21.462,96
Bankbiljetten	1.070.505,—
Part. Rek.-Crt. saldo's	6.230.738,28 1/2

Voornaamste posten in duizenden guldeus.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opschbare schulden
6 Sept. 1919	631.587	5.801	1.003.950	66.211
30 Aug. 1919	635.593	5.823	1.002.879	72.730
23 „ 1919	638.640	5.868	987.544	66.650
16 „ 1919	646.533	5.792	996.647	79.149
9 „ 1919	646.533	5.822	1.004.122	78.992
2 „ 1919	646.539	6.089	1.022.892	65.751
26 Juli 1919	651.403	6.417	1.003.290	70.823
19 „ 1919	651.403	6.635	1.010.346	70.147
12 „ 1919	652.622	6.982	1.015.918	66.429
5 „ 1919	657.716	7.507	1.024.922	59.968
28 Juni 1919	657.722	8.214	1.018.076	73.433
21 „ 1919	662.602	8.702	1.001.959	83.591
14 „ 1919	661.969	8.492	1.009.394	67.100
7 Sept. 1918	707.437	7.959	953.797	61.104
8 Sept. 1917	664.182	7.364	788.448	101.260
25 Juli 1914	162.114	8.228	310.437	6.198

Data	Disconto's		Beleeningen	Beschikbaar Metaalsaldo	Dekking-percentage
	Totaal	Hieraan Schatkistpromessen rechtstreeks			
6 Sept. 1919	122.819	50.000	220.151	422.589	60
30 Aug. 1919	111.649	47.000	236.647	425.494	60
23 „ 1919	86.755	28.000	240.259	432.844	61
16 „ 1919	101.330	40.000	234.006	436.277	61
9 „ 1919	107.751	52.000	234.038	435.244	60
2 „ 1919	119.252	65.500	239.220	433.810	60
26 Juli 1919	112.536	66.500	208.158	442.070	61
19 „ 1919	113.747	61.000	208.275	441.012	61
12 „ 1919	117.136	59.000	210.762	442.197	61
5 „ 1919	113.156	59.000	217.128	447.269	61
28 Juni 1919	108.940	59.000	225.185	446.657	61
21 „ 1919	109.648	64.000	202.859	453.176	62
14 „ 1919	103.179	57.000	203.703	454.785	62
7 Sept. 1918	89.209	70.000	104.711	511.685	70
8 Sept. 1917	90.728	80.000	71.915	492.542	75
25 Juli 1914	67.947	14.300	61.686	43.521 1)	54

1) Op de basis van 1/5 metaaldekking.

Uit de bekendmaking van den Minister van Financiën blijkt, dat uitstonden op:

	30 Aug. 1919	6 Sept. 1919
Aan schatkistpromessen.. waarvan rechtstreeks bij de Ned. Bank geplaatst	f 375.800.000,—	f 375.480.000,—
Aan schatkistbiljetten ..	„ 47.000.000,—	„ 50.000.000,—
Aan zilverbons ..	„ 81.521.000,—	„ 84.361.000,—
	„ 42.087.087,—	„ 42.180.987,—

JAVASCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldeus.

Naast de per mail ontvangen gegevens worden de telegrafisch bekend geworden totaalcijfers der obligo's en uitzettingen en het beschikbaar metaalsaldo van latere data opgenomen.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opschb. schulden
23 Aug. 1919	***	***	374.000	
16 „ 1919	***	***	362.000	
9 „ 1919	***	***	344.000	
19 Juli 1919	135.722	5.510	250.676	88.630
12 „ 1919	136.047	5.433	250.360	90.264
28 Juni 1919	132.360	6.553	240.173	97.961
21 „ 1919	129.532	7.332	234.793	100.958
31 Aug. 1918	102.379	13.803	183.693	74.039
25 Aug. 1917	83.288	18.043	173.241	50.027
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634

Data	Disconto's	Wissels, buiten N.-Ind. betaalbaar	Beleeningen	Diverse rekeningen 1)	Beschikbaar metaalsaldo	Dekking-percentage
23 Aug. 1919		215.000		***	84.750	***
16 „ 1919		207.000		***	78.500	***
9 „ 1919		186.500		***	77.500	***
19 Juli 1919	10.202	18.107	74.476	13.664	73.646	42
12 „ 1919	9.936	16.170	81.610	9.524	73.582	42
28 Juni 1919	8.711	15.356	75.536	16.067	71.478	41
21 „ 1919	8.661	21.576	74.141	12.828	69.883	41
31 Aug. 1918	7.325	25.690	72.771	20.113	64.864	45
25 Aug. 1917	7.905	31.141	61.326	23.459	57.006	45
25 Juli 1914	7.259	6.395	47.934	2.228	4.842 2)	44

1) Sluitpost der activa. 2) Op de basis van 1/5 metaaldekking.

SURINAAMSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldeus.

Data	Metaal	Circulante	Andere opschb. schulden	Disconto's	Dio. rekeningen 1)
26 Juli 1919	939	1.472	961	1.520	393
19 „ 1919	935	1.469	985	1.505	413
5 „ 1919	933	1.565	953	1.516	405
14 Juni 1919	1.026	1.489	902	1.414	151
27 Juli 1918	615	1.444	961	1.154	940
28 Juli 1917	782	1.206	1.100	902	735
25 Juli 1914	645	1.100	560	735	396

1) Sluitpost der activa.

BUITENLANDSCHE BANKSTATEN.

Aan het eind van ieder kwartaal wordt een overzicht gegeven van enkele niet wekelijks opgenomen bankstaten.

BANK VAN ENGELAND.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Currency Notes, in duizenden pond sterling.

Data	Metaal	Circulatie	Currency Notes.		
			Bedrag	Goudd.	Gov. Sec.
3 Sept. 1919	88.252	80.798	330.787	28.500	314.725
27 Aug. 1919	88.244	79.800	330.952	28.500	315.080
20 " 1919	88.269	79.501	334.272	28.500	318.736
13 " 1919	88.288	79.723	338.777	28.500	322.782
4 Sept. 1918	69.933	58.597	271.629	28.500	249.572
5 Sept. 1917	54.288	40.670	174.560	28.500	147.896
22 Juli 1914	40.164	29.317	—	—	—

Data	Gov. Sec.	Other Sec.	Public Depos.	Other Depos.	Reserve	Dek-kings-percentage 1)
3 Sept. '19	37.491	81.537	24.516	102.314	25.904	20,42
27 Aug. '19	29.785	79.569	23.261	94.918	26.894	22,76
20 " '19	26.418	83.015	23.397	95.219	27.218	22,94
13 " '19	21.390	81.223	22.455	89.158	27.014	24,20
4 Sept. '18	58.166	98.886	37.012	131.725	29.785	17,65
5 Sept. '17	57.794	97.739	44.462	124.997	32.068	18,92
22 Juli '14	11.005	33.633	18.735	42.185	29.297	52 1/2

1) Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Darlehens-kassenscheine, in duizenden Mark.

Data	Metaal	Daarvan Goud	Kassen-scheine	Circu-latie	Dek-kings-percentage 1)
31 Aug. 1919	1.122.771	1.103.252	8.565.350	28.492.316	34
22 " 1919	1.124.888	1.095.137	8.463.003	28.141.793	34
15 " 1919	1.126.255	1.096.662	8.582.324	28.443.137	34
7 " 1919	1.127.691	1.108.010	8.703.329	28.856.013	34
31 Aug. 1918	2.467.144	2.348.099	2.172.466	13.639.098	35
31 Aug. 1917	2.499.126	2.403.027	671.355	9.337.102	34
23 Juli 1914	1.691.398	1.356.857	65.479	1.890.895	93 1/2

1) Dekking der circulatie door metaal en Kassenscheine.

Data	Wissels	Rek. Crt.	Darlehenskassenscheine	
			Totaal uitgegeven	In kas bij de Reichsbank
31 Aug. 1919	31.246.515	10.885.265	20.348.900	8.541.500
23 " 1919	27.952.434	7.541.489	20.167.300	8.461.400
15 " 1919	26.410.137	6.282.357	20.360.000	8.560.100
7 " 1919	28.545.490	8.322.242	20.622.700	8.681.100
31 Aug. 1918	17.674.154	9.432.051	10.534.600	2.158.800
31 Aug. 1917	11.364.610	5.890.583	5.753.300	657.000
23 Juli 1914	750.892	943.964	—	—

OOSTENRIJKSCH-HONGAARSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden Kronen.

Data	Metaal en buiten-goud-wissels	Disc. en beleen-ingen	Bijzondere schuld van Oostenrijk en Hongarije	Bank-biljetten	Rek. Crt. saldi
23 Aug. '19	326.388	11.840.982	32.954.000	43.166.197	6.034.975
15 " '19	327.042	12.154.071	32.954.000	42.712.392	6.510.896
7 " '19	328.617	11.852.983	32.954.000	42.296.165	6.545.206
31 Juli '19	328.103	11.865.169	32.954.000	42.353.777	6.467.030
23 Juli '14	1.589.267	954.356	—	2.159.759	291.270

1) waarvan 262.236 goud, 7.701 buitenlandsche goudwissels en 56.451 munt- en muntmateriaal zilver.

BANK VAN FRANKRIJK.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Goud	Waarvan in het Buitenland	Zilver	Te goed in het Buitenland	Buit.gew. voorsch. a/d. Staat
4 Sept. '19	5.572.540	1.978.278	295.766	888.572	23.850.000
28 Aug. '19	5.572.424	1.978.278	296.746	897.664	23.600.000
21 " '19	5.572.285	1.978.278	297.685	907.892	23.600.000
14 " '19	5.572.149	1.978.278	298.484	908.657	23.300.000
5 Sept. '18	5.436.150	2.037.108	320.175	1.656.453	3.277.166
6 Sept. '17	5.313.880	2.037.108	260.085	668.111	11.300.000
23 Juli '14	4.104.390	—	639.620	—	—

Data als boven.	Wissels	Uitge-stelde Wissels	Beleen-ning	Bankbil-jetten	Rek. Crt. Parti-culieren	Rek. Crt. Staat
1.070.470	707.230	1.248.527	35.456.177	2.857.406	19.635	
888.470	714.208	1.249.499	35.090.399	2.976.552	81.512	
912.437	726.803	1.251.568	35.064.119	2.969.322	56.899	
944.194	734.339	1.262.572	35.151.564	2.879.171	86.375	
892.479	1.063.569	823.256	29.727.389	328.503	181.140	
560.050	1.170.216	1.119.145	20.857.243	2.663.750	45.193	
1.541.080	—	769.400	5.911.910	942.570	400.590	

SOCIÉTÉ GÉNÉRALE DE BELGIQUE. 1)

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Metaal incl. buitenl. saldi	Beleen. van buitenl. vorder.	Beleen. van prom. d. provinc.	Binn. wissels en beleen.	Circu-latie	Rek. Crt. saldi
17 Oct. '18	1.216.753	100.082	480.000	97.728	1.507.912	377.440
10 " '18	1.219.743	100.021	480.000	100.040	1.508.011	382.595
3 " '18	1.144.781	100.011	480.000	95.287	1.452.612	358.318
26 Sept. '18	1.145.778	99.982	480.000	101.783	1.452.948	365.452
18 Oct. '17	476.043	90.903	480.000	100.351	1.172.474	91.204
19 Oct. '16	352.872	76.033	480.000	39.834	828.739	110.068

1) Sedert einde 1914 met de functie van circulatiebank belast.

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA.

FEDERAL RESERVE BANKS.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Goud	Waarvan voor dekking F. R. Notes	Waarvan in het buitenland	Zilver etc.	F.R. Notes in circula-tie
8 Aug. '19	2.084.756	1.203.375	—	67.362	2.532.057
1 " '19	2.088.475	1.183.304	—	67.852	2.506.820
25 Juli '19	2.095.151	1.233.018	—	65.872	2.504.497
18 " '19	2.112.100	1.247.100	—	65.381	2.512.048
9 Aug. '18	1.990.301	978.841	9.696	54.222	1.955.276
10 Aug. '17	1.370.942	494.741	52.500	53.117	549.244

Data	Wissels	Totaal Deposito's	Waarvan Kapitaal	Algem. Dek-kings-percentage 1)	Percent. Goud-dekking circula-tie
8 Aug. '19	2.215.359	2.528.860	83.807	48,5	47,5
1 " '19	2.222.730	2.505.798	83.532	51,3	47,2
25 Juli '19	2.243.158	2.487.056	83.317	47,9	49,2
18 " '19	2.200.428	2.626.690	82.958	48,9	49,6
9 Aug. '18	1.541.030	2.161.080	76.876	59,5	50,1
10 Aug. '17	284.019	1.375.828	57.970	70,0	80,1

1) Verhouding tusschen: den totalen goudvoorraad, zilver etc., en de opeisbare schulden: F. R. Notes en netto deposito's met inbegrip van het kapitaal.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Aantal banken	Totaal uitgezette gelden en beleggingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal deposito's	Waarvan time deposits
1 Aug. '19	768	14.682.076	1.348.584	13.060.825	1.799.037
25 Juli '19	769	14.379.983	1.318.281	12.737.991	1.789.774
18 " '19	769	14.483.797	1.309.136	12.895.839	1.766.815
11 " '19	770	14.501.916	1.335.020	12.925.462	1.763.394
2 Aug. '18	723	12.763.948	1.146.129	11.236.990	1.443.754

EFFECTENBEURZEN.

Amsterdam, 6 September 1919.

De depressie van de internationale beurzen is gedurende de juist verlopen berichtperiode veel geringer geworden; de ongeanimeerde tendens heeft eerder voor een meer opgewekte stemming plaats kunnen maken. Direct aanwijsbare factoren zijn hiervoor weliswaar niet aan te toonen geweest, doch wel is het niet te miskennen, dat een zekere aanpassing aan de nu eenmaal bestaande omstandigheden ter beurze op te merken is geweest. Zoo wekken de nog voortdurend herhaalde stakingen niet meer denzelfden schrik als zij eenigen tijd geleden hebben gedaan; de beurs begint ook dezen factor in haar beschouwingen te verdisconteeren.

Voor al in de Vereenigde Staten is dit wel zeer sterk het geval geweest. Bestond aanvankelijk de vrees voor een spoorwegstaking, gevolgd door een onderbreking der werkzaamheden op industrieel gebied, de uitspraken van President Wilson, gedaan met al de kracht en gedecideerdheid, waarover deze staatsman in sommige omstandigheden beschikt, hebben het gevaar veel en veel kleiner gemaakt, al dient te worden afgewacht, in welke mate de flinke woorden van den President hun vollen weerklank in de arbeidersbevolking zullen blijven vinden. Doch voorloopig schijnt men in de Unie tot rust te zijn gekomen en de beurs heeft niet nagelaten, van deze betrekkelijk rustige stemming de weerspiegeling te geven.

In de eerste plaats natuurlijk hebben zich spoorwegwaarden verder kunnen herstellen. Hoewel het nog lang niet zeker is, wat met de tot nu toe onder staatsbeheer werkende maatschappijen zal geschieden, neemt men allerwegen aan, dat een acceptabele regeling zal worden getroffen, zoodat aandeelhouders voldoende schadeloos gesteld zullen worden. Ofschoon de omzetten niet groot genoemd konden worden, waren de koersverbeteringen, vooral in de hooger geprijsde soorten, niet onbeduidend en kon het verhoogde koerspeil uitstekend worden gehandhaafd.

Ook industriële soorten werden goed gevraagd, doch dit ging gepaard met een zeer uitgebreiden handel. Nog steeds zijn deze aankopen gebaseerd op de overweging, dat ten slotte een zeer groot gedeelte van de in de Unie geproduceerde industriële artikelen hun weg naar het buitenland zullen moeten vinden, in welk geval niet slechts nieuwe débouché's geschapen kunnen worden, doch ook de opgestapelde voorraden een uitweg zullen kunnen vinden. Het spreekt vanzelf, dat het internationale valuta-vraagstuk hiertoe opgelost zal moeten worden, doch, indien de teekenen niet bedriegen, is men hiermede van Amerikaanse zijde reeds bezig, zij het nog in den vorm van voorloopige en eenigszins geheime maatregelen. Naar n.l. bericht wordt, zouden Amerikaanse handelaren en financiers groote posten Marken-devisen hebben gekocht, zoowel in Denemarken als in Holland, met welke zij dan rekeningen bij Duitse Bankinstellingen hebben geopend. Natuurlijk zal een gedeelte dezer aankopen aangewend moeten worden ter financiering van de in Duitsland geëffectueerde inkoop van allerlei grondstoffen, als kali, kleurstoffen, enz., doch voor een ander deel zal vermoedelijk wel een ander doel hierbij voorzitten.

Wat de Amerikaanse inkoop in Duitsland betreft, officieel zijn deze nog niet toegestaan, zoolang de Amerikaanse volksvertegenwoordiging haar goedkeuring aan het vredesverdrag nog niet heeft geschonken. Inmiddels echter was „handel met den vijand” wel geoorloofd, indien een speciale license door den War Trade Board was afgegeven. Ten einde nu een meer uitgebreid handelsverkeer, mogelijk te maken, heeft genoemde Board een algemeene license voor alle Amerikaanse burgers verstrekt, waardoor practisch geen enkele hinderpaal meer in den weg wordt gelegd.

Dat ook op ander gebied het Amerikaanse kapitaal zich een uitweg in het buitenland wil banen, bewijst b.v. de oprichting van de „American Tschecho-Slovaque Commercial Corporation of America” met een kapitaal van tien miljoen Kronen, terwijl voorts door Amerikanen belang wordt genomen bij de Donau-scheepvaart en bij het vreemdelingenverkeer (hotelwezen, enz.) in de landen der voormalige Dubbel-monarchie.

Al deze factoren tezamen kweken een bijzonder optimistische tendens, welke door geen minder gunstige berichten te ondernemen is geweest. Ook Marinewaarden hebben hiervan kunnen profiteren, op de overweging, dat de Amerikaanse handelsvloot een zeer groot gedeelte van de bevoorrading der Oude Wereld voor haar rekening zal moeten nemen.

Te Londen is de stemming eveneens optimistisch geweest. Hier stonden echter enkele speciale groepen in het

centrum der belangstelling, waarbij vooral petroleum- en rubberwaarden sterk naar voren konden treden. De interesse voor deze laatste ontstond hoofdzakelijk tengevolge van de omstandigheid, dat voor het eerst na zeer langen tijd de verkoopen van het ruwe product de importen hebben overtroffen, zoodat de zichtbare voorraad eenigszins is afgenomen. Afgewacht dient te worden, of deze verkoopen in hetzelfde tempo zullen blijven doorgaan, waar de Vereenigde Staten als grootste koopers optreden en het de vraag is, of de consumptie niet spoedig zal zijn verzadigd. Wel is onder eenigen twijfel een nieuw afzetgebied te vinden in Duitsland en de landen der voormalige Oostenrijksch-Hongaarsche Monarchie, doch het scheppen hiervan hangt ten nauwste samen met de hierboven reeds gereleveerde moeilijkheden op valuta-gebied. Ook wordt in Duitsland thans reeds uit vaderlandslievende overwegingen gewaarschuwd tegen het koopen van Amerikaanse auto-banden, zoodat wellicht al spoedig het nieuwverworven débouché verlaten zal moeten worden.

Voorloopig echter heeft de markt slechts rekening gehouden met de direct zichtbare resultaten, die gecalculceerd konden worden uit de groote vraag naar rubber en uit de prijsverhoging, die tengevolge hiervan ontstaan is.

Voor petroleumwaarden is de tendens minder eenzijdig geweest. Na een scherpe koersverheffing gedurende de laatste weken, heeft zich in het midden der jongste berichtperiode een reactie ingezet, die een zeer groot gedeelte van het vroeger behaalde avance wegvaagde. Inmiddels echter is ook hier een herstel gevolgd en sloot de markt in een vrijwel prijshoudende stemming.

Van Parijs zijn deze week geen bijzonder vermeldenswaardige berichten binnengekomen.

Te Weenen is de beurs, ondanks de zeer zware bepalingen van het Oostenrijksche vredesverdrag, in buitengewoon optimistische tendens gebleven. Voor een groot deel moet als oorzaak hiervan de geldruimte en het totaal gebrek aan overige zaken worden aangemerkt. Ten einde echter de overspeculatie althans eenigszins tegen te gaan, zal thans een verhoogde beursbelasting worden ingevoerd. De praktijk heeft echter bewezen, dat hierdoor alleen de koersvariëaties iets grooter zullen worden, dan zij tot nu toe geweest zijn, doch dat het eigenlijke doel, de beperking der beursomzetten, vermoedelijk niet zal worden bereikt. In ieder geval echter zal de Staat, hierin weder een nieuwe bron van inkomsten kunnen vinden.

Ook te Berlijn is de stemming vrij vast gebleven. Toch is de toekomst voor onze Oosterburen nog geenszins rooskleurig te noemen. Ook hier echter worden de mogelijkheden eener verre toekomst over het hoofd gezien en wordt in oppervlakkige beschouwing van de zeer nabije werkelijkheid het optimisme tot een ongemotiveerde hoogte opgevoerd. Alleen reeds aan het tot-stand-komen van een volledige koersnoteering der aan de Berlijnsche beurs verhandelde waarden wordt een waarde gehecht, die buiten iedere verhouding tot de werkelijkheid staat. Op den eersten September n.l. is het verbod van publicatie der noteeringen van de Berlijnsche beurs ingetrokken, zoodat de prijscourant weder in denzelfden omvang als vroeger zal kunnen verschijnen, met uitzondering dan van „vijandelijke” en inbeslag-genomen fondsen. Men verwacht hiervan een groote opleving der omzetten en al is het natuurlijk waar, dat een regelmatige publicatie der koersen stimulerend op den handel zal moeten werken, men verliest aan den anderen kant uit het oog, dat het beurs-aspect totaal gewijzigd is gedurende de lange oorlogsjaren. Waren het vroeger vooral de Duitse industriële aandelen, die de grootste activiteit teweegbrachten en de levendigste omzetten te aanschouwen gaven, waarin zich trouwens ook de speculatie het heft bewoog wegens de onbegrensde mogelijkheden, die zich gedurende den oorlog ten opzichte van de Duitse industrie voordeden, thans ligt deze nijverheid vrijwel lamgeslagen en moet zij wachten op de remedie, die ook voor het gansche Duitse Rijk de eenig mogelijke kan zijn, het herstel der valuta. De importen der grondstoffen toch eischen een zoodanig bedrag in te betalen Marken, dat op den export vrijwel niet verdiend zal kunnen worden, indien deze al mogelijk zal zijn. Bovendien heeft de Staat zoo herhaalde keeren een beroep gedaan op de ofervaarigheid van zijn burgers, dat vrijwel het geheele mobiele Duitse kapitaal belegd is in obligaties der onderscheiden oorlogsleeningen. Het valt dus te voorzien, dat in vaste-rente-gevende waarden de grootste omzetten zullen plaats vinden, welke uit den aard der zaak steeds een minder groote levendigheid en ook geringere fluctuaties te aanschouwen geven.

Inmiddels echter belooft men zich te Berlijn gouden bergen van deze vrijwel uitsluitend technische verbetering en onderschat men zelfs het nadeel van den teruggang der

valuta in het buitenland. Nog steeds vertoont het Deutsche devies geen neiging tot waardevermeerdering, afgezien dan van de tijdelijke verheffing, toen bekend werd, dat tot inwisseling der bankbiljetten niet zou worden overgegaan. De kapitaalvlucht houdt voortdurend aan en dit veroorzaakt een zeer dringend aanbod van Marken in het buitenland, waartegen interventie- en steunaankopen niet veel vermogen uit te richten.

Te o n z e n t kon de markt voor *staatsfondsen* zich voor de inheemsche soorten vrijwel handhaven en konden de meeste Nederlandsche Staatsfondsen zelfs fractioneële verbeteringen aantonen. De mogelijkheid dat deze stukken tot verhoogden koers in betaling gegeven kunnen worden, indien de vermogens-aanwasbelasting in het Staatsblad zal verschijnen, stimuleerde verdere aankopen.

Voor buitenlandsche staatsfondsen was de markt minder vast gestemd. Zelfs de Russische soorten ondervonden geen buitengewone belangstelling als gevolg van de gunstige berichten betreffende den veldtocht tegen de Bolsjewiki. Ook Oostenrijksche staatsfondsen waren verlaten en eerder lager in koers, in verband met den deplorabelen toestand, waarin de voormalige Dubbel-Monarchie zich zal bevinden na het tot stand komen van het vredesverdrag.

	2 Sept.	5 Sept.	8 Sept.	Rijzing of daling.
5 %o Ned. W. Sch.	94 ¹⁵ / ₁₆	94 ¹⁵ / ₁₆	94 ¹⁵ / ₁₆	—
4 ¹ / ₂ %o „ „ „ 1916	90 ¹ / ₄	87	90 ⁷ / ₈	+ ⁵ / ₈
4 %o „ „ „ 1916	84	83 ¹⁵ / ₁₆	84	—
3 ¹ / ₂ %o „ „ „	69	69 ⁵ / ₈	69 ¹ / ₄	+ ¹ / ₄
3 %o „ „ „	60 ⁹ / ₁₆	61 ³ / ₈	60 ¹⁵ / ₁₆	+ ³ / ₈
2 ¹ / ₂ %o Cert. N. W. S.	52 ¹ / ₄	52 ⁷ / ₁₆	51 ⁷ / ₈	— ³ / ₈
5 %o Oost-Indië 1915	95 ¹ / ₈	96 ¹ / ₂	97 ¹ / ₄	+ 2 ¹ / ₈
4 %o Hongarije Goud	21 ¹ / ₂	20 ¹ / ₂	20 ¹ / ₂	— 1
4 %o Oosteur.Kronrente	17 ¹ / ₈	16 ⁵ / ₈	17	— ¹ / ₈
5 %o Rusland 1906	32 ⁵ / ₈	30 ⁷ / ₈	30 ¹ / ₁₀	— 2 ⁹ / ₁₀
4 ¹ / ₂ %o Iwangorod Domb. . . .	24 ¹ / ₄	22 ¹ / ₈	23 ¹ / ₄	— 1
4 %o Rusland Cons. 1880	24 ¹ / ₄	24	24	— ¹ / ₄
4 %o Rusl. bij Hope & Co. . . .	25	23 ¹ / ₁₆	24 ¹ / ₁₆	— ¹⁵ / ₁₆
4 %o Servië 1895	45	44	44	— 1
4 ¹ / ₂ %o China Goud 1898	70 ³ / ₄	70 ¹ / ₈	70 ⁵ / ₈	— ⁵ / ₈
4 %o Japan 1899	60	60	60	—
4 %o Argentinië Buiten.	68 ¹ / ₄	68 ¹ / ₄	68 ¹ / ₄	—
5 %o Brazilië 1895	71 ³ / ₈	71 ³ / ₈	—	—
5 %o „ 1913	51 ³ / ₄	51 ³ / ₄	—	—

Daarentegen bevond zich de lokale markt in buitengewoon levendige stemming, waaraan vrijwel alle afdelingen in gelijke mate konden deelnemen. De stoot werd echter gegeven door de *tabaksmarkt*, waar een sensationele rijzing voor aandelen Deli-Maatschappij zich inzette op het bericht, dat de directie zou overgaan tot het emitteren van nieuwe aandelen, alleen verkrijgbaar voor oude aandeelhouders in verhouding van één nieuw aandeel op twee oude, tot den koers van 100 pCt. Algemeen werd deze bonus door het publiek als een buitengewoon gunstig teeken opgevat, waardoor het fonds aan het einde der berichtperiode een rijzing van niet minder dan 116¹/₂ pCt. heeft kunnen aantoonen. Het spreekt vanzelf, dat een dergelijk koers-avance, gepaard gaande met zeer groote omzetten, ook de aandacht op de overige tabaksoorten heeft doen vallen en deze alle buitengewoon sterk heeft doen montereen.

Er is echter ook nog een andere oorzaak aan te wijzen voor de krachtige koersverbetering, die de tabaksmarkt in haar geheel heeft kunnen ondergaan. Vrijdag jl. hebben nl. de inschrijvingen plaats gevonden voor een groote partij hier te lande aanwezige Sumatratobak, welke tabak zeer hoge prijzen heeft kunnen opbrengen. Weliswaar is dit voor de betrokken Maatschappijen slechts een gering kwantum in verhouding tot den ganschen oogst, doch het teekent de situatie en doet ook voor de toekomst en voor de zeilende tabak hoge opbrengstprijzen verwachten. In aansluiting aan de Sumatrasoorten waren ook de Javasoorten sterk gezocht, voornamelijk aandelen Soekowono, Besoeki en Boeloos.

De *rubbermarkt* was mede buitengewoon geanimeerd op het hierboven reeds gereleveerde voorbeeld van Londen en in verband met de algemeen herleeftde gunstiger beschouwingen omtrent de toekomst van het ruwe product. Aandelen Amsterdam-Rubber konden vrijwel het geheele onlangs gedétacheerde dividend van 20 pCt. inhalen en verlieten de berichtperiode op het hoogste punt. Van de minder courante soorten waren aandelen Kendeng-Lemboc, Serbadjadjadi, enz. sterk gevraagd.

De markt voor binnenlandsche *industriële aandelen* was over het geheel vrij stil, doch vertoonde een uitzondering voor aandelen Philips' Gloeilampenfabriek, die een 47-tal procenten konden montereen.

De *petroleummarkt* vertoonde een uitzondering op de al-

gemeen optimistische tendens. Wel stegen aandelen Koninklijke Petroleum Maatschappij eenigszins in koers, doch in verhouding tot de overige markten bleef het avance binnen enge grenzen beperkt. De Roemeensche soorten waren echter gedecideerd flauw gestemd met aan het slot een kleine opleving voor aandelen Steaua-Romana.

	2 Sept.	5 Sept.	8 Sept.	Rijzing of daling.
Amsterdamsche Bank	199 ¹ / ₂	199 ⁷ / ₈	199 ⁷ / ₈	+ ⁵ / ₈
Ned.Handel.Mij.cert.v.aand.	226 ⁵ / ₈	224 ³ / ₄	224 ⁵ / ₈	— 2
Rotterd. Bankvereniging . .	151	151	151	—
Amst. Superfosfaatfabriek . .	168 ⁵ / ₈	172	174 ³ / ₄	+ 6 ¹ / ₈
Van Berkel's Patent	155	155 ¹ / ₄	155 ¹ / ₄	+ ¹ / ₄
Insulindé Oliefabriek	263 ¹ / ₂	273 ¹ / ₄	274 ¹ / ₂	+ 11
Jurgens' Ver. Fabr. pr.aand.	102	102 ¹ / ₂	102 ¹ / ₄	+ ¹ / ₄
Ned. Scheepsbouw-Mij.	177 ¹ / ₂	177 ¹ / ₄	172	— 5 ¹ / ₂
Philips' Gloeilampenfabriek	616	663	663	+ 47
R. S. Stokvis & Zonen	510	508 ¹ / ₂	512	+ 2
Verenigde Blikfabrieken . .	134 ⁷ / ₈	133 ¹ / ₄	132 ¹ / ₄	— 2 ³ / ₈
Compania Mercantil Argent.	331	335	336	+ 5
Cultuur-Mij. d. Vorstenland.	286	281 ¹ / ₂	283	— 3
Handelsver. Amsterdam . .	565	550 ¹ / ₄	561 ¹ / ₂	— 3 ¹ / ₂
Holl. Transatl. Handelsver.	141	139 ³ / ₄	139 ³ / ₄	— 1 ¹ / ₄
Linde Teves & Stokvis	234	234 ¹ / ₂	234 ¹ / ₂	+ ¹ / ₂
VanNierop&Co's Handel-Mij	183	182	181 ¹ / ₂	— 1 ¹ / ₂
Tels & Co's Handel-Mij	160	161 ¹ / ₄	160 ³ / ₄	+ ³ / ₄
Gecons. Holl. Petroleum-Mij.	342	338 ³ / ₄	338	— 4
Kon. Petroleum-Mij.	765 ¹ / ₂	778 ¹ / ₂	783	+ 17 ¹ / ₂
Orion Petroleum-Mij.	99 ⁵ / ₈	100	99	— ⁵ / ₈
Steaua Romana Petr.-Mij. . . .	175 ¹ / ₄	175 ⁵ / ₈	180	+ 4 ³ / ₄
Amsterdam-Rubber-Mij.	235	238 ³ / ₄	250	+ 15
Nederl.-Rubber-Mij.	110	115	120	+ 10
Oost-Java-Rubber-Mij.	320	330	349 ⁵ / ₈	+ 29 ¹ / ₂
Deli-Maatschappij	599 ¹ / ₂	642 ¹ / ₂	715 ¹ / ₂	+ 116
Medan-Tabak-Maatschappij . .	259	270	288	+ 29
Senembah-Maatschappij	564 ¹ / ₂	575	630	+ 65 ¹ / ₂

Daarentegen was de *scheepvaartmarkt* zeer levendig. In verband met het feit, dat de Koninklijke Hollandsche Lloyd het leeuwendeel van het passagiers- en vrachtvervoer voor de Zuid-Amerikaansche republieken tot zich trekt, werden de aandelen dezer Maatschappij in groote posten uit de markt genomen. Ware het niet, dat de vele verkoop-limites een verdere koersverheffing hadden tegengehouden, dan zou de rijzing voor dit fonds nog veel sterker gemarkeerd zijn geweest. Nochtans monteerde het aandeel een elftal procenten en gaf het den stoot tot een algemeene verbetering over de gansche linie.

	2 Sept.	5 Sept.	8 Sept.	Rijzing of daling.
Holland-Amerika-Lijn	452 ¹ / ₂	464 ¹ / ₄	459 ¹ / ₂	+ 7
„ „ „ gemeig.	432 ¹ / ₂	442 ¹ / ₂	439 ¹ / ₂	+ 7
Holland-Gulf-Stoomv.-Mij. . .	300	303	303	+ 3
Holl. Alg. Atl. Stoomv.-Mij. . .	180	175 ¹ / ₂	176	— 4
Hollandsche Stoomboot-Mij. . .	225 ¹ / ₂	228	228 ¹ / ₂	+ 3
Java-China-Japan-Lijn	342 ¹ / ₂	345	346 ¹ / ₂	+ 4
Kon. Hollandsche Lloyd	204 ¹ / ₄	212 ¹ / ₂	215 ¹ / ₄	+ 11
Kon. Ned. Stoomv.-Mij.	259 ¹ / ₄	261 ¹ / ₄	264 ¹ / ₄	+ 5
Kon. Paketvaart-Mij.	253 ¹ / ₂	256 ⁷ / ₈	255 ¹ / ₂	+ 2
Maatschappij Zeevaart	344	344	355	+ 11
Nederl. Scheepvaart-Unie. . . .	300 ³ / ₄	306 ¹ / ₂	307 ³ / ₄	+ 7
Nievelt Goudriaan	570	575	575	+ 5
Rotterdamsche Lloyd	311 ¹ / ₄	319 ¹ / ₂	322	+ 10 ¹ / ₄
Stoomv.-Mij. „Hillegersberg”	345	355	360	+ 15
„ „ „Nederland”	350 ³ / ₄	352	356	+ 5 ¹ / ₄
„ „ „Noordzee”	170 ¹ / ₈	174 ¹ / ₄	177 ³ / ₄	+ 7 ⁵ / ₈
„ „ „Oostzee”	388	390	393	+ 5

De *suikermarkt* was kalm en trok veel minder interesse dan gedurende de laatste tijden het geval is geweest. De stemming was echter vast.

De *Amerikaansche afdeling* sloot zich geheel aan de koersen van Wallstreet aan. Zeer vast waren hier aandelen American Car & Foundry in verband met de verhooging van het kwartaal-dividend, waardoor het fonds op een 12 pCt. basis is gebracht.

	2 Sept.	5 Sept.	8 Sept.	Rijzing of daling.
American Car & Foundry	140 ¹ / ₂	143	146 ¹ / ₂	+ 6
Anacóna Copper	158	159 ³ / ₄	154 ¹ / ₂	— 3 ¹ / ₂
Un. States Steel Corp.	111 ¹ / ₂	114 ¹ / ₁₆	113	+ 1 ¹ / ₂
Atchison Topeka	98 ¹ / ₁₆	99 ¹¹ / ₁₆	98 ¹ / ₁₆	—
Southern Pacific	110 ¹ / ₂	108 ¹ / ₈	107	— 3 ¹ / ₂
Union Pacific	138	139 ¹⁵ / ₁₆	138 ³ / ₄	+ ¹ / ₂
Int.Merc.Marine afgest.	61 ¹ / ₈	63 ⁵ / ₁₆	62 ¹⁵ / ₃₂	+ 1 ¹¹ / ₃₂
„ „ „ prefs.	169	171	168 ¹ / ₂	— ¹ / ₂

De *geldmarkt* was iets ruimer, doch bleef op één niveau. Geld op prolongatie noteerde doorlopend 4 pCt.

GOEDERENHANDEL.

GRANEN.

9 September 1919.

De stemming op de meeste graanmarkten is ook in de afgelopen week nog flauw geweest, vooral Noord-Amerika toonde een sterk dalende neiging, in het bijzonder voor maïs, terwijl uit den aard der zaak de prijzen voor tarwe door de Regeering op het onveranderd hooge niveau gehandhaafd worden. In Argentinië daarentegen is ook de tarweprijs eenigszins teruggelopen. Op 2 Augustus werd de in Argentinië aanwezige voorraad tarwe op 2 miljoen tons geschat. Dit is nog een flinke hoeveelheid, doch de verschepingen van den laatsten tijd komen wel gemiddeld op ongeveer 100.000 tons, zoodat, indien dit zoo zou voortgaan, aan het einde van het jaar de geheele voorraad uitgeput zou zijn en er dan een tekort zou zijn van hetgeen Argentinië zelf intusschen noodig had. De verschepingen zullen dus geleidelijk aan moeten verminderen, hetgeen geen bezwaar is, aangezien Noord-Amerika nu van den nieuwen oogst groote verschepingen kan maken. Waar evenwel Argentijnsche tarwe nog steeds goedkoper is dan de Noord-Amerikaansche, gaan de meeste Europeesche landen nog voort in Argentinië te koopen, zoodat er althans voorloopig nog groote verschepingen van Argentinië te verwachten zijn.

In Noord-Amerika blijven de aanvoeren van tarwe groot, wat te begrijpen is bij den grooten oogst van wintertarwe, die nu volop beschikbaar is, terwijl tevens de algemeene stemming voor lagere prijzen een prikkel voor de boeren zal zijn om zoo spoedig mogelijk hun tarwe tot de hooge Regeeringsprijzen te realiseren. Intusschen zijn de berichten van de oogsten, voor zoover het 't Noord-Westen betreft, geenszins gunstig en indien het prijsniveau over de geheele wereld niet zoo hoog ware, dan zou er meer aanleiding zijn voor stijgende dan voor dalende prijzen. Ofschoon de koopkracht van Centraal Europa niet meevalt, zijn toch de importbehoeften van Europa van tarwe, vergeleken bij verleden jaar aanzienlijk grooter, daar zoowel Duitschland als Oostenrijk, Tsjecho-Slowakye en andere landen tarwe en rogge betrekken, terwijl bovendien de neutralen zeer aanzienlijke hoeveelheden ontvangen tegen bijna niets het vorige jaar. De Noord-Amerikaansche oogst wordt ten slotte in totaal niet grooter geschat dan verleden jaar. Wat de nieuwe oogst van Argentinië ons brengen zal, is nog moeilijk te zeggen. Tot nu toe zijn de berichten vrij gunstig, doch indien het droge weer nog veel langer aan-

houdt, verwacht men daarvan nadeelige gevolgen. Voorloopig mag men van Indië geen groote verschepingen verwachten, terwijl van den grooten voorraad van Australië een niet onbelangrijk gedeelte afgenomen is. Alles bij elkaar zou er in de wereld waarschijnlijk niet meer tarwe beschikbaar zijn dan verleden jaar, waartegenover de mogelijkheid staat, dat er ook van Oost-Europa een niet onaanzienlijke hoeveelheid zal geëxporteerd worden. Daarentegen is de opbrengst van tarwe in de meeste Europeesche landen nog geringer dan verleden jaar, o.a. in Italië, waar de opbrengst officieel geschat wordt op ca. 3.800.000 tons tegen verleden jaar 4.400.000 tons.

Zooals reeds gezegd is de stemming voor voergraan flauw geweest, speciaal voor maïs. De speculatie heeft de prijzen in Chicago aanzienlijk omlaag gedreven, vooral voor nieuwen oogst, ofschoon ook de locoprijs aan het einde van de vorige week niet onaanzienlijk terugliep. Deze beweging stond in verband met de zwakke tendens voor varkens en varkensproducten, waarop evenwel een reactie plaats vond, die zich in zwakke mate ook aan de maïsmarkt mededeelde. Ook de maïsmarkt in Argentinië is Noord-Amerika eenigszins gevolgd, wat niet te verwonderen is, daar sinds geruimen tijd een niet onaanzienlijk gedeelte der maïsverscheperingen uit Argentinië naar Noord-Amerika plaats vindt. Waar bovendien de vrachten over het algemeen een dalende tendens toonen, zijn de prijzen voor maïs in Europa nog meer gedaald. Daar deze beweging nu reeds verscheidene weken voortduurt, bestaat er zeer weinig animo nieuwe zaken te ondernemen, zoodat men wel spoedig geringere verschepingen kan verwachten.

Ook voor haver was de stemming ongeanimeerd, zonder dat zich althans in Noord-Amerika een groote prijsdaling heeft voorgedaan. De nieuwe oogst is van geringe kwaliteit en blijft ook in hoeveelheid aanzienlijk achter bij dien van verleden jaar.

Ook lijnzaad bleef meest flauw gestemd gedurende de afgelopen week, ofschoon enkele dagen de prijzen in Argentinië wederom een niet onbelangrijk stijgende tendens toonden. Dit was het gevolg van enkele zaken, die naar Noord-Amerika plaats vonden. De beschikbare hoeveelheid van den ouden oogst in Argentinië is zeer gering, zoodat de markt zeer gevoelig is. Op het oogblik bestaat zoo goed als geen vraag van Europa, doch het is onwaarschijnlijk, dat bij de betrekkelijk geringe hoeveelheden, welke Europa gekocht heeft, men tot den nieuwen oogst toe zal

Noteeringen.

Data	Chicago			Buenos Ayres		
	Tarwe Sept.	Maïs Sept.	Haver Sept.	Tarwe Oct.	Maïs Oct.	Lijnzaad Oct.
6 Sept. '19	226	164	70	16,—	9,15	32,30
30 Aug. '19	226	177 1/2	69 1/2	16,55 ²⁾	9,60 ²⁾	31,80 ²⁾
6 Sept. '18	226	156 3/8	70 3/4	11,25 ²⁾	5,80 ²⁾	26,55 ²⁾
6 Sept. '17	220	112 3/8 ⁴⁾	56 1/4	16,80	8,95	21,80
6 Sept. '16	152 3/8	88 1/2	47 1/8	10,40	5,25	13,25
20 Juli '14	82 ¹⁾	56 3/8 ¹⁾	36 1/2 ¹⁾	9,40 ²⁾	5,38 ²⁾	13,70 ²⁾

¹⁾ per Dec. ²⁾ per Sept. ³⁾ per 29 Aug. ⁴⁾ per Dec.

Locoprijzen te Rotterdam/Amsterdam.

Soorten.	8 Sept. 1919	1 Sept. 1919	8 Sept. 1918
Tarwe.....	—	—	—
Rogge (No. 2 Western) ..	—	—	—
Maïs (La Plata)	410,—	410,—	—
Gerst (48 lb. feeding)....	455,—	448,—	—
Haver (38 lb. white clipped)	20,50	20,50	—
Lijnkoeken (Noord-Ame- rika van La Plata-zaad)	322,50	305,—	—
Lijnzaad (La Plata).....	990,—	1010,—	—

AANVOEREN in tons van 1000 K.G. voor verbruik in Nederland.

Artikelen..	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	1-6 Sept. 1919	Sedert 1 Jan. 1919	Overeenk. tjdoak 1918	1-6 Sept. 1919	Sedert 1 Jan. 1919	Overeenk. tjdoak 1918	1919	1918
Tarwe	3.533	86.409	1.944	18.887	67.266	2.920	153.675	4.864
Rogge	—	9.518	—	—	19.953	—	29.471	—
Boekweit	160	3.728	—	—	—	—	3.728	—
Maïs	10.841	91.299	—	1.870	5.488	4.590	96.787	4.590
Gerst	150	71.354	—	—	62.315	—	133.669	—
Haver	1.748	32.889	—	—	7.333	—	40.222	—
Lijnzaad	1.868	38.533	—	—	12.919	—	51.452	—
Lijnkoek	40	34.299	—	—	200	—	34.499	—
Tarwemeel	—	47.737	756	—	37.435	6.068	85.172	6.824
Andere meelsoorten....	1.210	29.986	15.104	—	10.708	4.286	40.694	19.390

AANVOEREN in tons van 1000 K.G. voor het Buitenland.

Artikelen..	1-6 Sept. 1919	Sedert 1 Jan. 1919	Overeenk. tjdoak 1918	1-6 Sept. 1919	Sedert 1 Jan. 1919	Overeenk. tjdoak 1918	1919	1918
Tarwe	4.090	212.374	144.883	—	—	—	212.374	144.883
Maïs	—	14.372	90.191	—	—	—	14.372	90.191
Rogge	—	56.712	5.174	—	—	—	56.712	5.174
Tarwemeel	—	144.506	68.916	—	—	8.807	144.506	77.723
Gerst	—	62.373	24.172	—	—	—	62.373	24.172
Haver	2.785	123.757	—	—	—	—	123.757	—
Lijnkoeken	—	2.412	—	—	—	—	2.412	—
Andere meelsoorten....	—	119.991	25.914	—	—	9.510	119.991	35.424

kunnen. De berichten uit Noord-Amerika betreffende den nieuwen oogst blijven slecht, doch de prijzen zijn ook aldaar aanzienlijk gedaald ten gevolge van de algemeene vrees spoedig lagere prijzen te zullen zien.

De berichten uit Indië zijn van dien aard, dat er voorloopig zeer weinig lijnzaad voor export beschikbaar zal zijn.

Nederland. De Nederlandsche Regeering gaat voort tarwé in Argentinië te koopen. De stemming op de graanbeurs was over het algemeen flauw, vooral voor maïs; aanvankelijk verbeterde de prijs niet onbelangrijk, doch deze verbetering werd niet gehandhaafd en later liep de markt regelmatig terug om op de laagste prijzen te sluiten.

Ook lijnzaad was flauw gestemd, ofschoon de prijzen zich ten slotte handhaafden. Er komt eenige attentie voor aflading nieuwen oogst, doch belangrijke transacties vonden daarin nog niet plaats.

SUIKER.

De bieten konden zich in de meeste Europeesche productielanden bij gunstige weersgesteldheid verder goed ontwikkelen, doch in vele districten van Centraal-Europa wordt thans naar regen verlangd.

Betreffende de vooruitzichten in Duitschland schrijft F. O. Licht het volgende: „Minstens even belangrijk als de oogstvooruitzichten zelve zijn voor den uitval der toekomstige suikeropbrengst de kwesties der kolenvoorziening, der transportmiddelen en der afschaffing van de regeeringsdwangmaatregelen. Helaas ziet het er met deze drie vraagstukken, vooral wat betreft de kolenvoorziening, na de hernieuwde staking in Opper-Silezië, zeer droevig uit, zoodat gevreesd wordt, dat het niet eens zal gelukken de verbouwde bieten geheel tot suiker te doen verwerken. Wordt het dwangregime behouden, dan gaan bovendien, zooals reeds in de laatste jaren gebeurde, nog groote hoeveelheden bieten naar de veestallen, sapkokerijen en drogerijen, ofschoon deze laatste twee categorieën het probleem van het bietenverbruik zonder verbruik van stookmateriaal ook nog niet opgelost hebben.”

Uit Nederland werden eenige partijen disponibile suiker naar het buitenland verkocht, naar verluidt tot ca. f 85,— per 100 K.G. Nu de nieuwe oogst voor de deur staat, kunnen de voorraden in ons land spoedig weer aangevuld worden.

De telegrafische berichten uit Java luiden weer geruststellend. Het aanbod uit de tweede hand is slechts matig en hebben prijzen daarvoor zich weer eenigszins hersteld.

In Engeland wordt Javasuiker Sept./Nov.-afschep genoteerd met Sh. 49/- f.o.b. en American Granulated Jan./Maart met Sh. 55/6 c.i.f. U.K.

Cuba-statistiek:	1919	1918	1917	
Ontv. der week tot 23 Aug.	18.000	24.259	15.762	tons
Totaal sedert 1 Dec. ¹⁾	3.617.288	3.141.839	2.892.715	„
Werkende fabrieken	4	8	11	„
Exp. der week tot 2 Aug.	47.614	23.466	22.951	„
Totaal sedert 1 Jan.	2.459.625	2.258.545	2.331.645	„
Exp. U.K. 1 Jan.—2 Aug.	388.843	611.539	628.868	„
„ Frankrijk „	79.126	7.400	55.188	„
Voorraad op 4 Aug.	1.024.139	685.186	476.762	„

¹⁾ 1918/17/16.

NOTEERINGEN.

Data	Amsterdam per September	Londen			New York 96% Centrifugals
		Tates Cubes No. 1	White Javas Job.	Americ. Granulated ctf.	
5 Sept. 1919..	f —	64/9	49/-	—	7,28
22 Aug. 1919..	„ —	64/9	53/-	68/-	7,28
5 Sept. 1918..	„ —	64/9	—	—	6,05
5 Sept. 1917..	„ —	53/9	18/6	34/6	7,02
21 Juli 1914..	„ 11 ¹⁰ / ₃₂	18/-	—	—	3,26

RUBBER.

Ook in de afgeloopen week bleef de rubbermarkt te Londen in zeer vaste stemming en kwamen belangrijke transacties ook in de mindere soorten tot stand. Amerika is nog steeds in de markt. De prijzen konden zich niet alleen ten volle handhaven, doch verbeterden zelfs nog eenigszins. Ook voor verdere termijnen bleef goede vraag bestaan.

Noteeringen luiden:

Primá Crêpe loco/Sept.	2/2	einde voorafg. week	2/1 ¹ / ₂
Smoked sheets „	2/1	„	2/- ¹ / ₂
Prima Crêpe Oct./Dec.	2/2 ³ / ₄	„	2/1 ³ / ₄
„ „ Jan./Juni	2/3 ¹ / ₄	„	2/2 ³ / ₄
Para	2/5 ¹ / ₄	„	2/5 ¹ / ₄

KOFFIE.

Statistiek der firma G. Duuring & Zoon.

Zichtbare voorraad op 1 September, in duizenden balen.

	1919	1918	1917	1916	1915
Voorraad in Europa	2.716	1.249	3.198	3.535	4.145
Stoomend					
Brazilië	330	117	152	612	634
Oost-Indië	113	?	?	?	55
n. Europa	—	—	—	—	18
	3.159	1.366	3.350	4.147	4.852
Voorraad Ver. Staten	1.108	1.955	2.563	1.793	1.546
Stoomend					
naar Brazilië	609	546	619	534	936
Oost-Indië	?	?	?	—	7
Ver. Staten	4.876	3.867	6.532	6.474	7.341
Voorraad in Rio	423 ¹⁾	635 ²⁾	304	273	321
„ „ Santos	1.862 ³⁾	3.241 ⁴⁾	2.351	1.978	1.844
„ „ Bahia	14	75	44	32	20
Totaal	7.175	7.818	9.231	8.757	9.526
Op 1 Augustus	7.152	8.197	7.994	7.907	8.502

¹⁾ hierin niet begrepen 124 dz. bl. }
²⁾ „ „ „ 124 „ „ } gekocht door de regeering van
³⁾ „ „ „ 2.949 „ „ } San-Paulo.
⁴⁾ „ „ „ 2.949 „ „ }

KATOEN.

Marktbericht van de Heeren Sir Jacob Behrens & Sons,

Manchester, d.d. 20 Augustus 1919.

Prijzen van katoen zijn sinds ons vorig bericht bijna dagelijks gedaald, ook al onder den invloed van de actie van het Amerikaansch Congres om de prijzen van de verschillende levensbehoefden te reduceeren. Door de betere stemming op de beurs had gisteren weer een reactie plaats, terwijl men ook de arbeidskwesties minder zwaar inziet en de vraag van den handel wat verbeterd is. Men verwacht, dat Duitschland twee miljoen balen katoen noodig heeft, doch men ziet geen kans een dergelijke hoeveelheid te financieeren. Het verbruik, niet alleen in Amerika, doch ook in Engeland, moet belangrijk minder zijn dan vóór den oorlog, voornamelijk door de groote vermindering van het aantal werkuren, terwijl bovendien in Amerika het verbruik inclusief linters slechts 6.223.000 balen bedroeg tegen 7.707.000 balen in het vorig seizoen, toen de industrie door de geweldige vraag van de legerautoriteiten onder hoogen druk werkte. Het is dus zeer goed mogelijk, dat de voorziening dit jaar toch wel voldoende zal blijken te zijn. De vraag naar garens en manufacturen is nog steeds zeer levendig, zoodat fabrikanten daarvan hunne prijzen niet reduceeren, niettegenstaande de flauwe katoenmarkt.

De weverijen in Lancashire verkoopen thans niet veel, ook al door de zeer late levering, die zij verlangen en daardoor is de vraag naar Amerikaanse garens wel wat verminderd, zoodat daarin slechts weinig omgaat. De exporthandel wisselt nog al af, doch zoowel voor Holland als voor Scandinavië zijn flinke orders geplaatst, terwijl ook Indië en de markten van de Levant geregeld blijven koopen. Spinners van 16/24er ringgarens voor de Levant zijn nu voor vele maanden geheel uitverkocht. Frankrijk en België kunnen slechts weinig doen, daar de koers te ongunstig voor hen is. Egyptische garens blijven goed gevraagd en slechts in weinige gevallen kan men daarin eenige concessies bedingen.

De doekmarkt blijft zeer vast, hoewel er weinig nieuwe zaken binnenkomen en fabrikanten ook liever niet meer verkoopen, alvorens zij weten, hoe de productie onder de nieuwe werkuren zal uitvallen. De berichten uit het Oosten zijn gunstig en de daar voorradige goederen worden tegen olopende prijzen grif geplaatst. Er komen echter slechts weinig nieuwe orders aan de markt en ook de binnenlandsche vraag blijft zeer kalm.

13 Aug. 19 Aug.

13 Aug. 19 Aug.

Liverpoolnoteeringen (loco) T.T. op Indië 1/10 1/8
 F.G.F. Sakellaridis 30,50 T.T. op Hongkong 3/9 3/9¹/₄
 G.F. No. 1 Oomra 15,10 14,95 T.T. op Shanghai 5/8¹/₂ 5/10

Manchester, d.d. 27 Augustus 1919.

Prijzen van Amerikaanse katoen zijn gedurende de week weer flink gestegen en men schijnt weinig notitie te nemen van de tegenwoordige groote voorraden, doch uitsluitend rekening te houden met de afwisselende weerberichten. Deze zijn de laatste dagen minder gunstig geweest, zoodat prijzen bijna dagelijks zijn gestegen, niettegenstaande

de verdere daling van den koers op New York, waardoor het importeeren steeds moeilijker wordt. Egyptische katoen is ook in prijs gestegen. Er is nogal vraag voor spoedige levering, zoodat de spotnoteeringen ook 50 punten hooger zijn.

De vraag naar Amerikaansche garens is, voor zoover cops betreft, zeer kalm en spinners hebben hun prijs niet verder verhoogd. Over het algemeen zijn garenprijzen een 1/2 penny duurder, terwijl katoen ongeveer 1 pence gestegen is, hoewel er ook spinnerijen zijn, die deze volle verhooging verlangen. De vacantiweek in het Oldham-district zal ook wel van invloed zijn op de mindere vraag, doch over het algemeen is de markt al eenige weken zeer kalm. Men is eenigszins teleurgesteld over den omvang van de exportzaken, doch men moet niet vergeten, dat de groote voorraden, die reeds geruimen tijd waren vastgehouden, eerst kort geleden zijn verscheept, waardoor de vraag voor nieuwe orders natuurlijk is verminderd. Van Duitschland is ook eenige vraag en zijn er verschillende orders geplaatst, hoofdzakelijk in de fijnere en duurere garens, daar de grovere nummers in het land zelf goedkooper gesponnen kunnen worden. Egyptische garens blijven sterk gevraagd, zoolvel voor cops als voor bundelgarens in alle soorten.

De doekmarkt blijft onveranderd. Prijzen zijn vast, doch er komen niet veel orders binnen. Fabrikanten zijn echter in een sterke positie, doordat zij veel orders geboekt hebben. Om dezelfde reden koopen de overzeesche markten thans ook geen groote hoeveelheden, zoodat in de markt hier weinig omgaat, doch prijzen echter zeer vast blijven.

19 Aug. 27 Aug. 19 Aug. 27 Aug.

Liverpoolnoteeringen (loco)	G.F. No. 1 Oomra	14,95	15,60
Mid.-Americ. Tex.	18,60	19,31	T.T. op Indië 1/10 1/10
Good Middling „	19,70	20,41	T.T. op Hongkong 3/9 3/11 1/2
F.G.F. Sakellaridis	29,50	30,00	T.T. op Shanghai 5/10 5/11 1/2

Noteeringen voor Loco-Katoen.

(Middling Uplands).

	8 Sept. '19	2 Sept. '19	26 Aug. '19	9 Sept. '18	8 Sept. '17
New York voor Middling ..	29,45 c	31,40 c	32,25 c	36,45 c	21,20 c
New Orleans voor Middling	29,— c	31,35 c	31,— c	33,50 c	20,25 c
Liverpool voor Middling	18,61 d	19,72 d	19,44 d	25,51 d ¹⁾	17,25 d ²⁾

¹⁾ Good Middling Texas. ²⁾ 7 Sept. '17.

Ontvangsten in, en uitvoeren van Amerikaansche havens.

(In duizendtallen balen.)

	1 Aug. '19 tot 5 Sept. '19	Overeenkomstige perioden	
		1918	1917
Ontvangsten Gulf-Havens..	267	305	368
„ Atlant. Havens			
Uitvoer naar Gr. Britannië	541	351	290
„ „ 't Vasteland			
„ „ Japan etc..			

Voorraden in duizendtallen	5 Sept. '19	6 Sept. '18	7 Sept. '17
Amerik. havens.....	839	822	458
Binnenland.....	620	612	249
New York.....	?	?	50
New Orleans.....	?	?	73
Liverpool.....	907 ¹⁾	204	243

¹⁾ 6 Sept. '19.

KAPOK.

(Opgave van de Makelaars Gebrs. van der Vies, Amsterdam.)

Prijs van prima Kapok op 31 Augustus	Voorr. op 1 Jan.	Aanv. tot 31 Aug.	Verk. tot 31 Aug.	Voorr. op 31 Aug.
geen noteering in 1919	—	—	—	—
„ „ in 1918	—	—	—	—
110 a 120 cts. in 1917	750	5928	6678	—
54 a 56 cts. in 1916	4253	20301	21794	2760
43 cts. in 1915	6579	65182	61302	6334
43 a 44 cts. in 1914	6733	54951	61365	319
35 1/2 a 37 cts. in 1913	3053	67329	49316	21066
46 1/2 a 47 1/2 cts. in 1912	4178	70274	61701	12751
47 cts. in 1911	798	43425	39656	4567
35 cts. in 1910	13274	44034	47095	10213

Kapokstatistiek op 31 Augustus 1919.

Importeurs:	Aanvoer tot 31 Aug.	Verkoop tot 31 Aug.	Voorraad op 31 Aug.
	S. & W. Birnbaum.....	3818	3818
H. G. Th. Crone.....	2521	2521	—
Edgar & Co.....	964	964	—
Van Eeghen & Co.....	1412	1146	266
Hermans Marsman & Co.	807	807	—
Ind. Handels Comp.	260	260	—
Landbouw-Mij „Geboegan”	274	214	60
Mirandolle Voûte & Co...	7373	7373	—
Nederlandsche Regeering.	6059	6059	—
W. Tengbergen & Co.....	200	200	—
Order.....	3750	3750	—
	27438	27112	326

HUIDEN.

Bericht van de firma Grisar & Co.:
De markt had deze week een prijshoudend aanzien. De daling in Noord-Amerika is tot staan gekomen en op de nieuwe prijzen worden zaken gedaan. Zuid-Amerika met onbeduidende aanbiedingen. Prijzen ook daar wederom vaster. Inlandsche huiden met meer vraag, doch tot prijzen, die aan den handel nog verlies brengen, aangezien aan enkele abattoirs de prijzen wederom tot 90 cent verhoogd zijn. Het buitenland wil echter die prijzen niet betalen, doch voor 85/86 cent zouden zaken tot stand te brengen zijn.

METALEN.

Loco-Noteeringen te Londen:

Data	IJzer Cleo. No. 3	Koper Standard	Tin	Lood	Zink
8 Sept. 1919..	nom. 100.10/-	282.15/-	25.2/6-	40.5/-	
1 „ 1919..	nom. 100.15/-	275.10/-	24.17/6	39.15/-	
9 Sept. 1918..	nom. 122.-/-	343.10/-	29.-/-	52.-/-	
7 Sept. 1917..	nom. 120.-/-	241.5/-	30.10/-	—	
20 Juli 1914..	51/4	61.-/-	145.15/-	19.-/-	21.10/-

VERKEERSWEZEN.

SCHEEPVAART.

GRAAN.

Data	Petrograd Londen/R'dam	Odessa Rotterdam	Atl. Kust Ver. Staten		San Lorenzo	
			Rotterdam	Bristol Kanaal	Rotterdam	Engeland
1/6 Sept. 1919	—	—	1) f 90,-	2) 8/6	175/-	2) 65/-
25/30 Aug. 1919	—	—	1) f 90,-	2) 8/6	210/-	190/-
2/7 Sept. 1918	—	—	—	50/-	—	225/-
3/10 Sept. 1917	—	—	—	—	—	—
Juli 1914	11 d.	7/3	1/11 1/4	1/11 1/4	12/-	12/-

KOLEN.

Data	Cardiff				Oostk. Engeland	
	Bordeaux	Genua	Port Said	La Plata Rioier	Rotterdam	Gothenburg
1/6 Sept. 1919 ²⁾	25/6	51/-	47/6	40/-	f. 10,-	Kr. 30
25/30 Aug. 1919 ³⁾	54/-	47/6	46/9	48/-	„ 10,-	„ 30
2/7 Sept. 1918	69/-	101/3	200/-	120/-	—	„ 205,-
3/10 Sept. 1917	—	—	—	—	—	—
Juli 1914	fr. 7,-	7/-	7/3	14/6	3/2	4/-

DIVERSEN.

Data	Bombay West Europa (d. w.)	Birma West Europa (t/ist)	Vladivostok West Europa	Chill West Europa (salpeter)
1/6 Sept. 1919.....	125/-	215/- ⁴⁾	—	—
25/30 Aug. 1919.....	140/-	215/- ⁴⁾	—	—
2/7 Sept. 1918.....	275/-	500/-	—	190/-
3/10 Sept. 1917.....	—	—	—	—
Juli 1914.....	14/6	16/3	25/-	22/3

¹⁾ Per ton stukgoed. ²⁾ Voor Britsche schepen.
³⁾ Voor neutrale schepen onder geallieerde time charter.
⁴⁾ Vrij.

INKLARINGEN.
IJMUIDEN.

Landen van herkomst	Augustus 1919		Augustus 1918	
	Aantal schepen	N. R. T.	Aantal schepen	N. R. T.
Binnenl. havens.	10	6.672	5	3.083
Groot-Brittannië	38	25.797	6	2.533
Duitsland	16	8.046	—	—
Noorwegen	6	3.160	—	—
Zweden	31	13.321	1	694
Denemarken ..	2	1.696	—	—
Finland	14	7.830	—	—
België	2	1.151	—	—
Frankrijk	10	9.117	—	—
Spanje	1	1.146	—	—
Portugal	5	2.610	—	—
Italië	3	2.307	—	—
Oostenr.-Hong, Griekenland ..	2	2.068	—	—
Achter-Indië ..	2	8.047	—	—
Ned. Oost-Indië.	5	18.290	—	—
And. Aziat. hav.	1	4.521	—	—
Vereen. Staten..	4	10.264	5	11.878
Ned. West-Indië- Nederl. Antillen	2	3.646	—	—
Brazilië	2	3.628	—	—
Argent., Uruguay	5	13.168	—	—
Totaal	161	146.485	17	18.188
Periode 1 Jan.— 31 Juli.....	680	697.537	141	66.847
Nationaliteit.				
Nederlandsche ..	85	82.964	11	6.241
Britsche	17	16.408	—	—
Duitsche	44	19.895	—	—
Noorsche	3	1.097	1	1.970
Belgische	—	—	1	2.885
Fransche	1	121	—	—
Zweedsche.....	4	2.245	4	7.092
Vereen. Staten..	3	7.818	—	—
Andere	4	15.937	—	—
Totaal	161	146.485	17	18.188

¹⁾ 1913, 1.594 schepen met 1.809.184 N. R. T.

(Halverhout & Zwart's Scheepsagentuur.)

NIEUWE WATERWEG.

Landen van herkomst	Augustus 1919		Augustus 1918	
	Aantal schepen	N. R. T.	Aantal schepen	N. R. T.
Binnenl. havens.	40	17.155	6	2.045
Groot-Brittannië	177	118.564	27	19.147
Duitsland	27	15.130	1	—
Noorwegen	8	5.027	1	125
Zweden	22	11.011	5	2.782
Denemarken....	2	98	—	—
Rusland-Oostz.h.	3	2.475	—	—
Finland	1	691	—	—
België	14	17.236	—	—
Frankrijk	19	13.724	1	76
Spanje	3	1.024	—	—
Portugal	1	1.415	—	—
Senegal, Dakar..	6	7.975	—	—
Over. Wk. Afrika	1	790	—	—
Achter-Indië ..	1	2.524	—	—
Ned. Oost-Indië	7	20.074	—	—
And. Aziat. hav.	1	3.318	—	—
Australië	1	1.346	—	—
Vereen. Staten..	62	183.314	23	49.378
Canada	2	8.330	—	—
Argent., Uruguay	17	34.549	—	—
Totaal	415	465.770	64	73.553
Periode 1 Jan.— 31 Augustus..	3.099	3.050.582	615	566.451

¹⁾ 1913, 7.663 schepen met 9.276.501 N. R. T.

NIEUWE WATERWEG (Vervolg).

Nationaliteit.	Augustus 1919	Augustus 1918	Augustus 1919	Augustus 1918
Nederlandsche ..	134	124.333	22	15.240
Britsche	132	129.400	17	9.554
Duitsche	46	20.261	1	—
Noorsche	24	31.109	5	9.723
Belgische	2	1.726	12	28.123
Fransche	10	19.701	—	—
Zweedsche.....	19	15.943	7	10.913
Deensche	3	3.862	—	—
Vereen. Staten..	34	94.443	—	—
Andere	11	24.992	—	—
Totaal	415	465.770	64	73.553

(Dirkzwager's Scheepsagentuur.)

VLISSINGEN.

Landen van herkomst	Augustus 1919		Augustus 1918	
	Aantal schepen	N. R. T.	Aantal schepen	N. R. T.
Binnenl. havens.	1	1.219	—	—
Groot-Brittannië	14	12.623	—	—
Zweden	1	858	—	—
België	1	192	—	—
Frankrijk	1	15	—	—
A. Indië (Manil.)	1	2.930	—	—
Totaal	19	17.837	—	—
Nationaliteit.				
Nederlandsche ..	15	13.989	—	—
Britsche	2	2.975	—	—
Duitsche	1	858	—	—
Fransche	1	15	—	—
Totaal	19	17.837	—	—

(B. Stofkoper & Co.)

DORDRECHT.

Landen van herkomst	Augustus 1919		Augustus 1918	
	Aantal schepen	N. R. T.	Aantal schepen	N. R. T.
Groot-Brittannië	1	50	—	—
Duitsland	1	450	—	—
Zweden	2	670	—	—
Finland	2	874	—	—
Totaal	6	2.044	—	—
Nationaliteit.				
Britsche	1	50	—	—
Duitsche	5	1.994	—	—
Totaal	6	2.044	—	—

(Gerard Mauritz.)

DELFIJZIL.

Landen van herkomst	Augustus 1919		Augustus 1918	
	Aantal schepen	N. R. T.	Aantal schepen	N. R. T.
Binnenl. havens.	4	522	—	—
Duitsland	46	5.069	26	16.829
Zweden	15	5.844	8	2.861
Denemarken....	—	—	1	496
Rusland-Oostz.h.	5	1.234	—	—
Finland	—	—	1	896
Totaal	70	12.669	36	21.082
Nationaliteit.				
Nederlandsche ..	12	1.053	—	—
Duitsche	57	11.531	34	18.897
Zweedsche	1	85	2	2.185
Totaal	70	12.669	36	21.082

(A. van Dijk.)